

MINISTARSTVO ZA GRAĐENJE, PROSTORNO UREĐENJE I
ZAŠTITU OKOLIŠA

UNSKO–SANSKI KANTON

PROSTORNI PLAN

UNSKO–SANSKOG KANTONA
ZA PERIOD OD 20 GODINA

NACRT PLANA
Skraćeni tekst

IPSA INSTITUT, SARAJEVO

Sarajevo/Bihać, decembar 2017. godine

PROSTORNI PLAN UNSKO–SANSKOG KANTONA

za period od 20 godina

NACRT PLANA SKRAĆENI TEKST

Nosilac pripreme	Nosilac izrade
MINISTARSTVO ZA GRAĐENJE, PROSTORNO UREĐENJE I ZAŠTITU OKOLIŠA UNSKO–SANSKOG KANTONA	IPSA INTITUT
Alije Đerzeleza br.6 77 000 Bihać 037 31 60 40 gradjenje@vladausk.ba	Put života bb 71000 Sarajevo 033 27 63 40 ipsage@ipsa-institut.com

Stručni planerski tim:**Odgovorni planer i koordinator:**

Prostorni planeri i saradnici:

mr Lejla Hajro, dipl.ing.arh.
Haris Mujkić, dipl.ing.arh.
Andrea Pavlović, dipl.ing.arh.
Damir Lukić, dipl.ing.arh.
Biljana Tanović, dipl.ing.el.
mr Azra Hajro, dipl.ing.el.
Prof.dr.sc. Nusret Drešković
Prof.dr.emeritus Munir Jahić, dipl.ing.građ.
Jasmin Burzić, dipl.ing.maš.
Jasmina Marić, Ma, dipl.ing.arh.
mr Ensar Gubaljević, dipl.ing.el.
Senad Dervišević, dipl.ing.saob.
mr Elvir Alić, dipl.ing.građ.
mr Enes Čovrk, dipl.ing.saob.
Jasmin Meškić, Ma, dipl.ing.arh.
Adna Bećar, Ma, dipl.ing.arh.
mr. Lejla Hadžović Pihljak, dipl.ing.građ.
Dr. sci. Amir Fejzić
Adnan Habibović, dipl.ing.građ.

Savjetnik na izradi plana:

Broj ugovora:

Vladimir Levašev, dipl.ing.arh.

13/ 7695

Direktor IPSA Instituta:**Enko Hubanić, dipl.ing.građ.**

Sarajevo, decembar 2017. godine

SADRŽAJ:

TEKSTUALNI DIO

I.	PROCES IZRADE PROSTORNOG PLANA.....	4
1.	OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA	5
2.	PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA.....	7
2.1.	Stanovništvo	7
2.2.	Sistem naselja po značaju, karakteru i dominantnoj privrednoj djelatnosti.....	9
2.3.	Poljoprivredna zemljišta.....	12
2.4.	Šume i šumska zemljišta.....	13
2.5.	Vode i vodne površine.....	14
2.6.	Vodna infrastruktura	15
2.7.	Mineralna nalazišta	17
2.8.	Proizvodnja i prijenos energije	18
2.9.	Saobraćaj.....	23
2.10.	Privreda	25
2.11.	Društvene djelatnosti	27
2.12.	Upravljanje otpadom u planskom periodu.....	30
2.13.	Posebno zaštićeni prostori	31
2.14.	Zaštita i unapređenje okoliša	35
2.15.	Zaštita i revitalizacija kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.....	36
2.16.	Mine i područja pod minama	38
2.17.	Ugroženost područja	39
2.18.	Osnovna namjena prostora.....	39

Grafički dio

1. Sintezni prikaz postojećeg stanja prostornog uređenja
2. Sintezni prikaz korištenja prostora u planskom periodu

I. PROCES IZRADE PROSTORNOG PLANA

Na osnovu Ugovora o pružanju usluge „Priprema i izrada Prostornog plana Unsko–sanskog kantona za period 2012–2032.godine“, broj: 11-49-2230-1/13 od 22.02.2013. godine, u daljnjem tekstu Plana, koji je sklopljen između Ministarstva za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša i IPSA Instituta iz Sarajeva, pristupilo se izradi Prostornog plana Unsko–sanskog kantona – prednacrt, nacrt i prijedloga Prostornog plana.

Dosadašnje aktivnosti na izradi Prostornog plana podrazumijevale su izradu i usvajanje Prostorne osnove, kao I faze Prostornog plana.

I faza Prostornog plana Unsko–sanskog kantona – Prostorna osnova, usvojena je na Vladi Unsko-sanskog kantona, a potom i Skupštini Unsko–sanskog kantona 01.06.2015. godine, čime su ostvareni uslovi za započinjanje izrade II faze Prostornog plana – Prednacrt.

Međutim, planska opredjeljenja plana višeg reda, što je u ovom konkretnom slučaju Prostorni plan Federacije BiH, došla su u pitanje, a zbog odgađanja procesa usvajanja Prijedloga Prostornog plana FBiH 2008 – 2028. godine.

Nastojeći prevazići novonastalu situaciju, Nosilac pripreme Prostornog plana Unsko–sanskog kantona, naručuje izradu studijske dokumentacije, koja je poslužila kao osnova za izradu II faze Prostornog plana. Na osnovu izrađenih i validiranih studija, II faza izrade Prostornog plana ima utemeljene osnove za preuzimanje i razradu rješenja nekih od ključnih problema, čija nadležnost u ovom slučaju, a zbog nepostojanja plana višeg reda, prelazi u kantonalnu nadležnost.

Nakon što je dostavljeni elaborat Prednacrt Plana usvojen dana 05.10. 2017. godine na VII sjednici Savjeta Prostornog Plana sa primjedbama i sugestijama, Nosioc izrade Plana ja sačinio ovaj elaborat Nacrt Prostornog plana Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina sa ugrađenim primjedbama i sugestijama Savjeta Plana.

1. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

I. *Policentričan prostorni razvoj i novi odnos urbane-ruralne sredine*

- Stepenovano rangiranje gradova, kao osnovni preduslov uravnoteženog razvoja lokalnih regija,
- Međusobno nadopunjavanje gradova i komplementarnost u ekonomskom, obrazovnom, kulturnom i drugom domenu,
- Stvaranje mreža manjih naselja u slabije naseljenim i ekonomski nerazvijenim regijama,
- Ostvarivanje zajedničkih projekata između naselja, posebice u upravljanju lokalnim saobraćajem, detaljnom uređenju prostora, očuvanju kulturnog i prirodnog naslijeđa itd.,
- Kontrola fizičkog širenja gradova i naselja,
- Mješavina funkcija i socijalnih grupa,
- Racionalno i ekonomično upravljanje urbanim ekosistemima (voda, energija, otpad),
- Bolja dostupnost i komunikacije,
- Očuvanje i razvoj prirodnog i kulturnog naslijeđa,
- Strukturna promjena ruralnih oblasti, u cilju revitalizacije i demografsko – ekonomskog napretka,
- Stvaranje jakih regija, sa malim urbanim središtima, koji su važna čvorišta ruralnih područja, a u kojima se stvaraju uslovi za razvoj industrije, uslužnih aktivnosti, tehnologije, turizma itd.,
- Obezbeđivanje održive poljoprivrede, uz adekvatnu primjenu ekoloških mjera,
- Iskorištenje potencijalno obnovljive energije u urbanim i ruralnim oblastima,
- Povezivanje ruralnih oblasti sa čvorištima unutar regije i urbanim cjelinama u širem prostornom kontekstu.

II. *Jednakopravan pristup infrastrukturi i znanju*

- Osiguranje pristupa udaljenim oblastima,
- Jačanje sekundarnih mreža, kao dio procesa jačanja manjih gradova i njihove funkcije u regionalnom razvoju,
- Modernizacija i prilagođavanje transportnih službi lokalnim uslovima,
- Poboljšanje pristupa i upotrebe telekomunikacionih sredstava u slabo naseljenim područjima,
- Smanjenje negativnih uticaja u područjima koja trpe pritisak od strane saobraćaja, kroz primjenu ekološki prihvatljivih saobraćajnih sredstava,
- Usklađivanje i integrisano planiranje i upravljanje infrastrukturom, kako ne bi došlo do „dupliciranja“ transportne infrastrukture,
- Osiguranje pristupa infrastrukturi vezanoj za znanje i obrazovanje, u skladu sa socio–ekonomskim potencijalom, u područjima koja su udaljena i slabije naseljena,

- Osiguranje, poboljšanje pristupa i upotrebe i jednakopravan pristup hidrotehničkoj infrastrukturi.

III. *Racionalno upravljanje prirodnim i kulturnim naslijeđem i resursima*

- Uvođenje mjera zaštite i prepoznavanje područja koja trebaju zaštitu,
- Prepoznavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa, kao važnih ekonomskih faktora, te preduslova za razvoj turizma,
- Stvaranje veza i koridora između zaštićenih područja, u cilju nesmetanog protoka i genetske razmjene flore i faune,
- Korištenje prostora u kontekstu napretka zaštićenih područja, a ne njihove izolacije,
- Donošenje strategija upravljanja zaštićenim područjima, uz intenzivno uključivanje ljudi koji nastanjuju te prostore u procese izrade i odlučivanja,
- Inkorporacija zaštićenih i ugroženih područja u urbane i ruralne regije,
- Nužnost povezivanja politika upravljanja površinskih i podzemnih voda sa politikama prostornog razvoja,
- Jačanje regionalne odgovornosti za upravljanje vodenim resursima,
- Očuvanje i kreativni razvoj kulturnih pejzaža,
- Povećanje vrijednosti kulturnih pejzaža u okviru strategija integrisanog prostornog razvoja,
- Kreativno obnavljanje pejzaža koji su pretrpjeli oštećenja uslijed ljudskog djelovanja,
- Očuvanje i kreativno redizajniranje urbanih cjelina i kulturnog naslijeđa, koje se mora posmatrati u širem kontekstu.

IV. *Usklađivanje prostornog razvoja sa odrednicama planova višeg reda*

- Prostorno–planska dokumentacija treba biti usaglašena sa planovima i strategijama višeg reda, kako bi se ostvario kontinuitet i integralni pristup planiranju na cijelom prostoru BiH i regije.

Analiza postojećeg stanja, posmatranje područja kroz očekivane okvire razvoja, koje su postavili međunarodni dokumenti u pogledu razvoja prostora, ukazali su nam na potencijale, ali i na glavne nedostatke posmatranog obuhvata.

Oni se definišu kroz:

- Demografsku sliku, koja ima tendenciju starenja,
- Socijalno–ekonomske prilike, koje su izuzetno složene i u prvi plan stavljaju visok stepen nezaposlenosti i migracije,
- Udaljenost Unsko–sanskog kantona od centralnog dijela FBiH, te neadekvatnu infrastrukturnu opremljenost,
- Jačanje kantonalnog centra, kako bi se nadomjestile potrebe centraliteta, ali i nedovoljno razvijanje drugih općinskih centara, koji bi preuzeli uloge čvorišta ruralnih oblasti,
- Nedovoljno iskorištenje prirodnih potencijala u skladu sa ekološkim standardima i potražnjom na tržištu.
- nacije i mjera zaštite poplavnih područja.

2. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

2.1. STANOVNIŠTVO

BROJ STANOVNIKA

U Unsko–sanskom kantonu prema Popisu 2013. godine, prisutno je **273.261 stanovnika**. U odnosu na procjene koje su date u Prostornoj osnovi, na ovom području je popisano 8,71% manje stanovnika. Prirodni priraštaj Unsko–sanskog kantona je 339 st/godišnje, što je zaključeno na osnovu višegodišnjeg niza i odnosa broja umrlih i rođenih osoba u Unsko–sanskom kantonu. Prirodni priraštaj u pojedinim gradovima/općinama je takođe vrlo različiti. Negativni prirodni priraštaj u općinama Bosanski Petrovac, Ključ i Sanski Most se u planskom periodu treba u što većoj mjeri ublažiti, čemu trebaju doprinjeti i planska opredjeljenja ovog dokumenta. Primijenjena metoda projiciranja broja stanovnika po gradovima/općinama oslanja se na metodu primijenjenu u Prijedlogu Prostornog plana Federacije BiH 2008 – 2028.godine, odnosno, na kohort–komponentni model, koji podrazumijeva postavljanje hipoteze o fertilitetu po starosti majke, kao i o smrtnosti po starosti i spolu. Migracije u projekciji broja stanovnika u planskom periodu nisu uzete u obzir. tabela- Projekcija broja stanovnika u planskom periodu po petogodištima

Grad/Općina	2013.	2018.	2023.	2028.	2032.
Bihać	56.261	57.358	57.769	58.106	58.442
Bosanska Krupa	25.545	25.796	25.988	26.140	26.291
Bosanski Petrovac	7.328	6.778	6.346	6.383	6.420
Bužim	19.340	19.957	20.690	20.811	20.931
Cazin	66.149	68.199	69.433	69.838	70.242
Ključ	16.744	16.727	16.313	16.408	16.503
Sanski Most	41.475	41.611	40.797	41.035	41.272
Velika Kladuša	40.419	42.732	44.098	44.355	44.611
USK	273.261	279.158	281.434	283.073	284.712

Do kraja planskog perioda, u Unsko–sanskom kantonu se očekuje da će biti prisutno 284.712 stanovnika. Unatoč činjenici da je povećanje stanovnika u Unsko–sanskom kantonu blago, te iznosi svega 4,6% u planskom periodu, treba težiti očuvanju broja stanovnika u svim gradovima/općinama, što se može postići dobrom socijalnom, stambenom i ekonomskom politikom, koja će povećati natalitet, a smanjiti migracije, tj., poboljšati dva ključna faktora za demografsku stabilnost.

STAROSNA, SPOLNA I OBRAZOVNA STRUKTURA

Prema rezultatima Popisa 2013. godine, 50,48% je ženskog stanovništva, a 49,52% je muškog stanovništva u Unsko–sanskom kantonu.

Projekcija spolne strukture stanovništva u planskom periodu se bazira na omjeru koji je potvrđen u 2013.godini.

1. TABELA – SPOLNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA U PLANSKOM PERIODU

Spolna struktura									
2013.		2018.		2023.		2028.		2032.	
273.261		279.158		281.434		283.073		284.712	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
135.304	137.957	138.224	140.934	139.351	142.083	140.162	142.911	140.974	143.738

Starosna struktura, u odnosu na postojeći omjer starosnih skupina stanovništva, bila bi:

2. TABELA – STAROSNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA U PLANSKOM PERIODU

Godina/dob	2013.	2018.	2023.	2028.	2032.
0-14	48.032	49.195	49.731	50.022	50.309
15-65	195.966	200.219	201.784	203.023	204.195
65+	29.263	29.746	29.861	30.035	30.207
UKUPNO	273.261	279.158	281.434	283.073	284.712

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis 2013. godine/Interpretacija Nosioca izrade

Analizirajući procentualne iznose obrazovne strukture stanovništva Unsko-sanskog kantona (tj. po najvišoj završenoj školi stanovništva starijeg od 15 godina) po gradovima i općinama, primjećujemo da procentualni iznosi variraju po administrativnim jedinicama Unsko–sanskog kantona. U planskom periodu potrebno je učiniti napore da se stepen obrazovanja stanovništva na području Unsko-sanskog kantona poveća, kroz potpuni obuhvat djece u osnovne i srednje škole, te razvoj programa za doškoloavanje i prekvalifikaciju odraslih osoba.

KOEFICIJENT STAROSTI I INDEKS STARENJA STANOVNIŠTVA

Koeficijent starosti predstavlja odnos starijih osoba od 65 godina u ukupnom broju stanovnika. Prelaskom koeficijenta starosti od 12%, smatra se da stanovništvo nekog područja počinje starije. Indeks starenja je takođe vrlo bitan demografski pokazatelj starosne strukture stanovništva i budućeg razvoja, a predstavlja odnos ukupnog stanovništva starijeg od 65 godina i stanovništva od 0 – 20 godina, množeno sa 100. Ako taj indeks počne prelaziti 40%, smatra se da počinje proces starenja stanovništva.

3. TABELA - POKAZATELJI STARENJA STANOVNIŠTVA

Broj stanovnika u obuhvatu Plana 2032. godine	Koeficijent starosti (%) $X=P(65+)/P \times 100$	Indeks starenja (%) $X_s=P(65+)/P(0-20) \times 100$	Stanovništvo	
			0-20	65+
284.712	10,60	41,76	72.702	31.082

Indeks starenja stanovništva ukazuje da će doći do blage pojave procesa starenja stanovništva na kraju planskog perioda, jer je pokazatelj u laganom porastu.

BROJ, VELIČINA I KARAKTER DOMAĆINSTAVA

Popisom stanovništva 2013. godine procijenjeno je da u Unsko–sanskom kantonu je prisutno 78.267 domaćinstava. Najveći broj domaćinstava broji 4 člana, dok je prosječan broj članova domaćinstva 3,47 članova, što je za 0,38 više od prosjeka FBiH. Zadržavajući isti prosječan broj članova domaćinstva za područje Kantona u planskom periodu, projekcija broja domaćinstava iznosi 82.050 domaćinstava u 2032. godini.

GUSTINA NASELJENOSTI

Površina Unsko–sanskog kantona iznosi $P = 423.925$ ha, a projicirani broj stanovnika u 2032. godini od 284.712 stanovnika, omogućava i projekciju gustine naseljenosti Kantona **od 0,67 st/ha ili 67,16 st/km²**. Unsko–sanski kanton, zauzimajući veliku površinu, ali i veoma morfološki raznolika područja, ima izrazito heterogenu strukturu gustine naseljenosti. Neujednačenost naseljenosti u Unsko-sanskom kantonu treba ublažiti kroz dostupnost sadržaja i funkcija, posebno onih centralnih, za sve stanovnike, bez obzira na udaljenost od gravitacionog centra, a kroz dobru saobraćajnu povezanost, koja će omogućiti optimalan protok ljudi, dobara i informacija.

2.2. SISTEM NASELJA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ PRIVREDNOJ DJELATNOSTI

Osnovnom koncepcijom razvoja koja je predstavljena u okviru I faze izrade Plana, utvrđen je i prihvaćen inovativni pristup u planiranju sistema naselja – stvaranje sistema „tematskih gradova“. U tako uspostavljenom sistemu naselja, polazište su bili općinski centri kao već formirani polovi razvoja.. Predložena karakterizacija gradova je načinjena u odnosu na postojeće potencijale samog naselja, ali i u odnosu na potencijal cijele općine/grada i dostupnost resursa drugih naselja unutar grada/općine. Ona ne znači isključivost drugih funkcija, niti negiranje stvorenih uslova koji već postoje unutar naselja, već naglašava pravac razvoja koji je izgledan i omogućava svakoj pojedinoj jedinici u sistemu da zauzme jednakopravno mjesto u odnosu na svoj kapacitet. Gradska/općinska središta i same općine/gradovi se u planskom periodu trebaju razvijati i posmatrati kao:

- Bihać – grad turizma, mladih, kulture i obrazovanja,
- Bosanska Krupa – eko grad/općina,
- Bosanski Petrovac – grad/općina šuma i zimskog turizma,
- Bužim – grad/općina ruralnog razvoja,
- Cazin – grad poslovnih inkubacija,
- Ključ – grad/općina strateških ulaganja,
- Sanski Most – grad/općina vodnog bogatstva,
- Velika Kladuša – grad/općina privrednog razvoja.

SISTEM CENTARA PRIMARNI –GRADSKI/OPĆINSKI CENTRI

Temeljni princip prostorne organizacije Unsko-sanskog kantona je da ista treba da bude u funkciji integralnog razvoja Kantona, što znači da je neophodno uspostavljanje sistemskog funkcionisanja. Obzirom na proklamovane ciljeve, uspostavljanje policentričnog modela razvoja sistema naselja i njihovih centara zahtijeva modeliranje (prilagođavanje) uslovima i okolnostima koje karakterišu Unsko-sanski kanton. Što praktično znači da postojeća matrica, odnosno administrativna i upravna organiziranost teritorije na gradove, općine i njihove centre, predstavlja osnovu za koncept policentričnog sistema naselja.

4. TABELA - SISTEM CENTARA UNSKO SANSKOG KANTONA

SISTEM CENTARA UNSKO-SANSKOG KANTONA (GRADSKI/OPĆINSKI CENTRI)			
I Nivo Primarni pol razvoja	II Nivo Sekundarni polovi razvoja	III Nivo Polovi rasta	IV Nivo Transmisija razvoja
Bihać	Sanski Most	Velika Kladuša	Bužim
	Cazin	Bosanska Krupa	Bosanski Petrovac
		Ključ	

Izvor: Interpretacija Nosioca izrade

Prikazana hijerahijska struktuiranost bazirana su na sagledavanju postojećeg stanja i ocjeni mogućnosti koje bi u narednom periodu ostvarivali pomenuti centri, uz uslove da se preduzmu odgovarajuće mjere na njihovom osposobljavanju za predviđene funkcije koje oni treba da ostvaruju u kantonalnoj policentričnoj mreži.

SEKUNDARNI CENTRI

Na osnovu postojeće prostorno planske dokumentacije (Prostorni planovi Gradova/Općina), trenda rasta broja stanovnika u dužem periodu, sadržaja društvene infrastrukture i saobraćajne povezanosti sa širim područjem data je struktura sekundarnih gradskih/općinskih centara Unsko-sanskog kantona. Sekundarni centri treba da odigraju značajnu ulogu u teritorijalnom širenju procesa urbanizacije i da ubrzaju strukturalni preobražaj seoskih naselja i cjelokupnog područja Kantona. Sekundarni centri različitog nivoa s vremenom poprimali urbana obilježja, njihov gravitacioni uticaj bi rastao i obezbjeđivao da se savremene uslužne djelatnosti disperzno razvijaju u prostoru i tako postaju dostupne cjelokupnoj populaciji kantonalnog područja.

OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA

Veoma indikativan, parametarski i lokaciono-površinski aspekt prostorne distribucije i demografskog potencijala centara Unsko-sanskog Kantona, jeste transformacija istih u kružnice čija je površina u odnosu na površinu Kantona proporcionalno srazmjerna učešću populacije centara u ukupnoj populaciji Unsko-sanskog kantona 2032. godine. Demografsko prostorni obuhvat administrativnih centara odražava karakteristika prostorne strukturiranosti, te u kombinaciji sa proračunom intenziteta interakcijskih sprega između centara iskazuje nekoliko ključnih potencijalnih implikacija na razvoj policentričnog sistema naselja.

U planskom periodu sa stanovišta broja stanovnika, veličine, gustine, pozicije u prostoru, saobraćajne povezanosti, te funkcionalno-gravitacionih odnosa koji egzistiraju između centara uočavamo da će prostor Unsko-sanskog kantona prema navedenim karakteristikama biti strukturiran u 2 specifične prostorne formacije:

- Sjeverozapadna prostorna formacija (sa potencijalnom podformacijom Bihać-Cazin),
- Jugoistočna prostorna formacija.

Sjeverozapadnu prostornu formaciju tvore Gradovi Bihać i Cazin te općine Bosanska Krupa, Bužim, i Velika Kladaša.

Unutar ove formacije očekuje se da će 2032. godine živjeti 220.517 stanovnika, što predstavlja više od 3/4 stanovništva Kantona (77,45%). S obzirom na površinu ove formacije od 2.336,59 km² gustina naseljenosti ove formacije iznosiće 94 st/km².

Jugoistočnu prostornu formaciju tvore općine Bosanski Petrovac, Ključ i Sanski Most.

Unutar ove formacije očekuje se da će 2032. godine živjeti 64.195 stanovnika, što će predstavljati 22,55% stanovništva Unsko-sanskog kantona. Gustina naseljenosti ove formacije iznosiće 33,74 st/km², što će biti znatno ispod prosjeka Kantona i Federacije BiH.

Evidentna je potreba da se budući prostorni razvoj ove formacije bazira na prije svega na razvoju demografskog potencijala, kvalitetu interakcijskih sprega unutar formacije (prevashodno kroz povezanost pravcem Ključ-Sanski Most) i povezanost ove formacije sa sjeverozapadnom prostornom formacijom, a naročito povezanost sekundarnog pola razvoja Sanski Most sa polom razvoja Kantona (pravcem Sanski Most-Bosanska Krupa -Bihać).

ZAKLJUČAK:

Za sistemsko funkcionisanje policentričnog modela i pravilan policentričan prostorni razvoj Unsko-sanskog kantona (što je karakteristika svih visoko razvijenih društava) postoje adekvatne prostorne pretpostavke uz primjenu slijedećih osnovnih (krucijalnih) smjernica prostornog razvoja u planskom periodu:

- S ciljem poboljšanja sistemskog funkcionisanja policentričnog modela i ukupnog razvoja razvoja Kantona u planskom periodu formirati razvojni koridor uz kvalitetnu saobraćajnu infrastrukturu pravcem Ključ-Sanski Most-Bosanska-Krupa-Bihać-Cazin-Velika Kladaša, te poticati razvoj sekundarnih gradskih/općinskih centara, naselja i privrede na ovom razvojnem koridoru,
- U cilju formiranja funkcionalne formacije, koja će sa svojim sinergijskim potencijalima svih aspekata predstavljati okosnicu budućeg razvoja Kantona, planskim djelovanjem jačati sve vidove povezivanja gradskih centara Bihać i Cazin, te poticati sinergijsko djelovanje na svim poljima,
- U cilju sprečavanja neravnomyernog prostornog razvoja Kantona, Federacija BiH i Unsko-sanski kanton bi trebali činiti organizovane, programirane napore, usmjeravati snagu i sredstva u slabije razvijena područja Kantona (jugoistočna prostorna formacija) kako bi se stvorile pretpostavke za dinamičniji privredni, demografski i ukupan razvoj ove formacije.

URBANA PODRUČJA

Urbana područja predstavljaju prostorno funkcionalnu urbanu cjelinu ili prostorno-funkcionalne međusobno povezane cjeline, koje na osnovu planskih pretpostavki imaju uslove za daljnji razvoj. Površine urbanih područja Unsko-sanskog kantona su determinisane iz postojeće prostorno planske dokumentacije (Prostorni planovi Gradova/Općina) koji su rađeni u različitim vremenskim periodima sa različitim nivom obrade. Ukupna površina urbanih područja iznosi 27.751,64 ha ili 6,55% površine Kantona. Struktura učešća površine zemljišta obuhvaćenog urbanim područjima je heterogena i znatno se razlikuje po gradovima/općinama. Kroz izradu Prostornih planova gradova/općina odgovarajući prostorni tretman treba da dobiju samo ona naselja koja će u planskom periodu imati značajnu ulogu u transformisanju prostorne organizacije. Osim gradskog/općinskog centra, značajnu ulogu u sistemu naselja treba da odigraju sekundarni i tercijarni gradski/općinski centri, koji treba da rasterete pritisak na gradski/općinski centar, preuzimajući dio funkcija gradskog/općinskog centra. Učešće "urbanih površina" u ukupnoj površini svakog grada/općine svesti na razumnu i racionalnu mjeru. Ovo se posebno odnosi na gradove/općine čije su gustine naseljenosti iznad prosjeka Kantona (Cazin, Velika Kladaša i Bužim).

GRAĐEVINSKA ZEMLJIŠTA VANURBANIH PODRUČJA

Analiza postojećeg stanja izgrađenosti na području Unsko-sanskog kantona je ukazala na postojanje velikog broja manjih površina sa izgrađenim objekima na cijelom području. Dakle, izvan urbanih područja ima izgrađenih površina - građevinskih zemljišta, koja se zadržavaju u postojećim površinama, ali sa mogućnošću povećanja gustine izgrađenosti, koja je na ovim područjima niska. Broj pojedinačnih građevinskih zemljišta po gradovima/općinama je različit, zbirni pregled građevinskih zemljišta po gradovima/općinama daje ukupnu površinu od 3.912,23 ha.

2.3. POLJOPRIVREDNA ZEMLJIŠTA

KATEGORIZACIJA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Poljoprivredno zemljište Kantona, zastupljeno je u ukupnoj površini sa **177.331,42 ha**. Uzimajući u obzir površinu Unsko-sanskog kantona, koja iznosi 423.925 ha, poljoprivredno zemljište zauzima gotovo 41,83% od ukupnog obuhvata Kantona. Pod zoniranjem se podrazumijeva grupisanje bonitetnih kategorija zemljišta u jedinstvene cjeline koje se međusobno razlikuju, ne samo prema proizvodnoj sposobnosti zemljišta, nego i uslovima proizvodnje i načina korištenja.

5. TABELA – POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE UNSKO-SANSKOG KANTONA PO ZONAMA PROIZVODNE SPOSOBNOSTI (ha)

Grad/Općina	Poljoprivredno zemljište (ha)	I agrozona		II agrozona		III agrozona		Nije utvrđena agrozona (ha)
		ha	%	ha	%	ha	%	
Bihać	29.339,65	10.985,56	37,44	11.130,90	37,94	2.555,05	8,71	4.668,14
Bosanska Krupa	23.226,58	5.874,36	25,29	13.524,91	58,23	3.639,76	15,67	187,54
Bosanski Petrovac	29.156,56	8.717,25	29,90	12.614,87	43,27	6.882,67	23,61	941,76
Bužim	6.487,24	2.527,47	38,96	3.512,51	54,15	406,91	6,27	40,34
Cazin	22.310,96	16.363,38	73,34	5.764,59	25,84	182,99	0,82	0,00
Ključ	12.850,10	4.049,18	31,51	7.189,18	55,95	582,24	4,53	1.029,51
Sanski Most	33.457,60	12.998,65	38,85	18.014,99	53,84	2.222,45	6,64	221,51
Velika Kladuša	20.519,10	13.885,85	67,67	6.496,42	31,66	136,82	0,67	0,00
Ukupno USK	177.331,42	75.401,70	42,52	78.248,38	44,12	16.608,89	9,37	7.088,81

Agrozona I

Sa aspekta zemljišnih potencijala ovo je najvrijednije područje Unsko-sanskog kantona. Zahvata površinu od cca 75.401,70 ha ili 42,52% poljoprivrednog zemljišta. Predstavljena je I, II i III kategorijom, IVa i IVb bonitetnom podkategorijom. Ovo je zona intenzivne poljoprivredne proizvodnje, a zastupljena je u nizijskom području odnosno dolinama rijeka, sa mogućnostima potpunog uređenja poljoprivrednog zemljišta, uključujući i izgradnju irigacionih sistema. Sa tehničkim mjerama produktivnost zemljišta se znatno povećava.

Agrozona II

Zahvata površinu od cca 78.248,38 ha ili 44,12% ukupnog poljoprivrednog zemljišta Unsko-sanskog kantona. Ova zona je područje poluintenzivne poljoprivrede. Zemljišta su zastupljena na nagibima na kojima se u sistemu proizvodnje mogu smjenjivati oranice, voćnjaci i travnjaci. Postoji mogućnost korištenja i irigacionog sistema za neke vrste konjuktivnih proizvoda, inače je pretežno zona suhog ratarenja i voćarstva.

Agrozona III

Zahvata površinu od cca 16.608,89 ha ili 9,37% ukupnog poljoprivrednog zemljišta Unsko-sanskog kantona. U ovu zonu su grupisana zemljišta slabih zemljišnih potencijala, a to su zemljišta VII i VIII bonitetne kategorije.

Prema strukturi ukupnih poljoprivrednih površina u Unsko-sanskom kantonu koje iznose 177.347,80 ha, obradivo zemljište (Prema definiciji obradivog zemljišta u Zakonu ovom kategorijom su obuhvaćena zemljišta Agrozone I i dio zemljišta Agrozone II) zauzima cca 140.619,17 ha ili 79,29%, a pašnjaci cca 36.728,73 ha ili 20,71% ukupnih poljoprivrednih površina u Unsko-sanskom kantonu.

Prema važećim međunarodnim kriterijima minimalne potrebe zemljišta za ishranu i smještaj po osobi iznose 0,40 ha/stanovniku poljoprivrednog zemljišta i 0,17 ha/stanovniku obradivog zemljišta.

Za područje Unsko-sanskog kantona u odnosu na broj stanovnika (2032. godine) struktura je slijedeća:

- 0,62 ha poljoprivrednog zemljišta po stanovniku,
- 0,49 ha po stanovniku obradivog (oranice, vrtovi, voćnjaci i livade).

Iz ovih podataka se vidi da Unsko-sanski Kanton zadovoljava minimum poljoprivrednog zemljišta po jednom stanovniku. Po ovim pokazateljima samo grad Cazin i općina Bužim nezadovoljavaju minimalne potrebe za poljoprivrednim zemljištem. Nadprosječno visoki parametri Općine Bosanski Petrovac u odnosu na Kanton i Federaciju BiH su prije svega odraz male gustine naseljenosti općine. Bilans najkvalitetnijih kategorija zemljišta (Agrozona I) je znatno nepovoljniji i iznosi 0,26 ha po stanovniku Unsko-sanskog Kantona 2032. godine.

Gubici poljoprivrednog zemljišta najvećim dijelom nastaju kao posljedica urbanizacije (izgradnja naselja, privrednih objekata, infrastrukture i sl), formiranjem deponija (odlagališta industrijskog i komunalnog otpada i sl.), i slično. Stoga je neophodno učiniti sve da se za navedene potrebe ne koristi kvalitetno zemljište I i II agrozone, što se odnosi na sve gradove/općine Kantona, a prije svega na Općinu Bužim i Grad Cazin.

U planskom periodu treba rekonstruisati i dograditi postojeće hidromelioracione sisteme koji su uglavnom bili u okviru državnog sektora, te ih osposobiti za sigurnu proizvodnju. Tu se prije svega misli na saniranje postojeće mreže kanala, vodnih puteva i objekata, a zatim na planiranje, istraživanje i projektovanje drenažnih i sistema navodnjavanja sistema zaštite od plavljenja na području Kantona.

2.4. ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA

ŠUMSKO-PRIVREDNA PODRUČJA

Šume i šumska zemljišta Unsko–sanskog kantona, a kroz uporedbu dostupnih i ažurnih šumsko–gospodarskih osnova, zauzimaju površinu od P=232.250,53 ha ili 54,78% od ukupne površine kantona. U državnom vlasništvu se nalazi P=214.304,24 ha ili 92,27%, dok je u privatnom vlasništvu P = 17.946,29 ha ili 7,72%. Državnim šumama i šumskim zemljištem gospodari Šumsko-privredno društvo „Unsko–sanske šume“. Detaljni planovi gospodarenja šumama za desetogodišnji vremenski period, donose se kroz šumsko-gospodarske osnove, gdje se definišu plan sječa, plan šumsko-uzgojnih radova, zaštite šuma, iskorištavanja šuma, plan investicionih ulaganja, ekonomsko finansijska analiza gospodarenja itd. U Unsko–sanskom kantonu, od ukupne površine koja pripada ovom prirodnom resursu, uzgojni oblici šuma i šumskog zemljišta kreću se u omjeru:

6. TABELA – PREGLED KATEGORIJA ŠUMA

Šumsko-gospodarsko područje ŠGP		Šifra							Ukupno
		Kategorija šume							
		1000	3000	4000	5000	6000	7000	8000	(ha)
DRVARSKO	(ha)	2.933,82	862,14	9.400,95	2.944,52	3.184,17	-	-	19.325,60
KLJUČKO		3.837,74	2.807,07	4.997,18	1.788,33	846,98	1.026,61	-	15.303,90
PETROVAČKO		24.156,76	1.605,30	8.457,90	6.711,03	1.436,15	1.711,31	-	44.078,50
SANSKO		24.661,75	3.147,48	12.511,03	1.547,73	3.062,60	1.765,91	676,35	47.372,90
UNSKO		29.211,15	5.657,74	39.535,03	5.429,96	3.554,17	2.115,83	2.709,55	88.213,40
Ukupno:		84.811,22	14.079,73	74.902,09	18.421,57	12.804,07	6.619,66	3.385,90	214.304,24
Privatne šume		-	-	17.946,29	-	-	-	-	17.946,29
UKUPNO:		84.811,22	14.079,73	92.848,38	18.421,57	12.084,07	6.619,66	3.385,90	232.250,53

ZAŠTITE ŠUME, ZAŠTIĆENE ŠUME I ŠUMSKI REZERVATI

Kroz dokumentaciju informaciono–dokumentacione osnove, sagledale su se definisane površine šuma visoke zaštitne vrijednosti, koje su date za svako pojedinačno šumsko–gospodarsko područje unutar Unsko-sanskog kantona u ukupnoj površini od 9.189 ha.

Osim Nacionalnog parka Una Prostonim planom FBiH 2008-2028. godine su predviđena dva područja od posebnog značaja za FBiH, čime se štiti ukupni biodiverzitet na ovom području veoma bogatom šumom. Navedena područja su Planina Grmeč sa površinom 66.343 ha pretežno šumskog zemljišta i šuma, te planina Plješevica površine 34.685 ha. Ovim planom je predviđena posebna zaštita prašume na planini Plješevica u površini 38,96 ha, te zaštita dijela prašume Lom na planini Klekovača u površini 605 ha.

ŠUME PITOMOG KESTENA

Planom je predviđena zaštita posebno vrijednih šumskih područja kestenovih šuma u Općini Velika Kladuša (područja Crvarevca, Šestanovca, Johovice i Šiljkovače), u općini Bužim (područja Radoča, Ćorkovače, Trebinje), u općini Bosanska Krupa (područje Banjana) i u gradu Cazin (područja Gornja i Donja Koprivna, Skokovi i Pećigrad). Planom su tekstualno i grafički definisane okvirne površine zaštite (na osnovu raspoložive dokumentacije) na području gore navedenih općina i grada Cazina.

2.5. VODE I VODNE POVRŠINE

Unsko–sanski kanton obiluje vodotocima, a u vodnom bogatstvu snažno utiče na ukupne vodne resurse BiH. Vodno područje Unsko-sanskog kantona se može posmatrati kroz sliv rijeke Save, te kroz pripadajući podsliv rijeke Une sa Koranom i Glinom.

BILANS VODA

Bilans površinskih voda Unsko-sanskog kantona prikazan je preko ukupnih količina voda koje se formiraju i/ili proteknu preko konkretne teritorije, podijeljen na *sopstvene vode*¹ i *tranzitne vode*², na osnovu čega se daje **ocjena sopstvenog vodnog bogatstva**. Studija upravljanja vodama F BiH dala je ocjenu vodnog bogatstva prema slivovima. Analogno ocjeni vodnog bogatstva područja FBiH, proizilaze i parametri za Unsko-sanski kanton koji su prikazani u sljedećoj tabeli:

7. TABELA - OCJENA VODNOG BOGATSTVA PODRUČJA UNSKO - SANSKOG KANTONA

Teritorija	Sopstvene vode		Broj stanovnika (2008.)	Raspoloživo po stanovniku (m ³ /st)	Ocjena vodnog bogatstva
	Q _{sr.god.} (m ³ /s)	W (x m ³)			
Unsko-sanski kanton	157,5	49.669,2	299.825	16.566	Bogata vodom

U prethodnom pregledu ocjene bogatstva sopstvenim vodama zaključeno je da je prostor Unsko-sanskog kantona bogat vodom. Kada je u pitanju ukupni bilans raspoloživih količina vode za područje Unsko-sanskog kantona, na osnovu godišnjih priliva obnovljivih vodnih resursa, godišnjeg riječnog protoka i godišnjeg crpljenja vode, zaključuje se da je prostor Unsko-sanskog kantona veoma bogat vodom.

¹ Sopstvene vode - Vode koje nastaju ili se pojavljuju na području Unsko-sanskog kantona

² Tranzitne vode – Vode koje nastaju na drugom prostoru, u određenoj količini i kvalitetu, dotiču prostor Unsko-sanskog kantona

Termalne vode su registrirane na sljedećim područjima Unsko-sanskog kantona:

- Tješnica i Kozica, Sanska Ilidža kod Sanskog Mosta,
- Tržačka Raštela i Prošići, Cazin,
- Vedro Polje, Gata, Orašac, Ćukovi i Račić, Bihać
- Donji Šumatac - Grabovac - Barake, Mala Kladuša.

Termo-mineralne vode nalazimo na lokalitetima u Gati (Bihać/Cazin) i Račiću u blizini Bihaća i u Sanskoj Ilidži kod Sanskog Mosta.

ZAŠTITNE ZONE I POJASEVI

U posljednjem periodu urađeni su značajni pomaci na području zaštite voda na području Unsko-sanskog kantona, naročito kada je u pitanju zakonski okvir. Doneseno je nekoliko odluka o zaštiti izvorišta u kojima se definišu zone zaštite, te detaljne instrukcije o načinu izgradnje u ovim područjima.

Zaštita izvorišta i voda na području Unsko-sanskog kantona od izuzetnog je značaja za održiv budući razvoj. U kontekstu zaštite izvorišta i voda postojeće stanje se svodi na donesene odluke o zaštiti koje do danas ne obuhvataju sva izvorišta. Za izvorišta koja nisu zaštićena potrebno je hitno donijeti odluke, mjere sanitarne zaštite i ograničenja u pojedinim zonama, te mjere sanacije ukoliko su potrebne. Do donošenja navedenih odluka, ovaj Plan propisuje ograničenja u smislu korištenja prostora, a koja se odnose na obavezu poštivanja mjera kakve se propisuju za I zonu zaštite izvorišta u obuhvatu od minimalno 25 m radijusa od vanjskih kontura vodozahvatnog područja ili vanjskih kontura geoloških formacija. Po donošenju Odluka o zaštiti izvorišta propisanih zakonskom regulativom, iste automatski postaju sastavnim dijelom Odluke o provođenju ovog Plana.

Veoma je važno istaći, da je nužno za sva navedena izvorišta gdje su zone sanitarne zaštite definirane po starom Pravilniku, izvršiti dopunu odnosno preradu postojećih projekata i uskladiti ih sa novim Pravilnikom o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovištva („Službene novine FBiH“, broj: 88/12).

2.6. VODNA INFRASTRUKTURA

Osnovni ciljevi razvoja vodoprivrednih i komunalnih infrastrukturnih sistema Unsko-sanskog kantona bazirani su, prije svega, na dogradnji i rekonstrukciji postojećih mreža vodosnabdijevanja i vodnih objekata (rezervoara, pumpnih stanica, dovodnih i distributivnih cjevovoda), kanalizacione mreže, te sprovođenje mjera zaštite voda, zaštite od voda kao i izgradnja novih sistema, te planiranja u kontekstu regionalnih vodovodnih sistema, gdje to uslovi dozvoljavaju. To podrazumijeva:

- osiguranje sistema vodosnabdijevanja na području cijelog Unsko–sanskog kantona,
- smanjenje gubitaka u vodovodnim sistemima,
- rekonstrukcija i sanacija postojećih sistema,
- povećanje rezervoarskog prostora,
- zaštita i monitoring kvaliteta vode na izvorištima,
- separacija mješovitog kanalizacionog sistema na sisteme za prikupljanje otpadnih i oborinskih voda,
- izgradnja separatora i uređaja za tretman otpadnih voda,
- da se svim korisnicima obezbijedi snabdijevanje vodom propisanog kvaliteta,

SISTEMI SNABDJEVANJA VODOM

U planskom periodu planira se povećanje korištenja voda za potrebe vodoprivrede na 20%, što predstavlja povećanje za 19,6%. Obzirom na vodno bogatstvo Unsko-sanskog kantona ne postoji opasnost od nedostatka vodnih resursa za potrebe vodosnabdijevanja. Pokrivenost područja vodovodnim sistemima je na visokom nivou, te su deficiti prisutni samo na prostoru općine Bužim. Kao posebni cilj razvoja vodovodne infrastrukture, planira se da se svim korisnicima obezbijedi snabdijevanje vodom propisanog kvaliteta, što je aproksimativno dodatnih 10% za Bihać, Bosanski Petrovac, Cazin, Sanski Most i Veliku Kladušu, te dodatnih cca 40% za Bosansku Krupu i Bužim. Takođe, planira se sanacija i rekonstrukcija postojećih sistema vodosnabdijevanja, prije svega zbog smanjenja gubitaka koji iznose oko 60% na prostoru Unsko-sanskog Kantona. Kad se uporede planske potrebe pitke vode (npr. za 2020. godinu, za Unsko-sanski kanton iznose oko 405.130 m³/dan ili, 4,7 m³/dan) sa raspoloživim izvorima, slijedi da iste mogu biti zadovoljene iz postojećih izvora, sa jednim do tri regionalna sistema, ali koji u svom sastavu, pored pumpnih stanica i postrojenja za kondicioniranje vode (jer su kraški izvori često mutni poslije obilnijih padavina, kao što je slučaj Zdene u Sanskom Mostu), moraju imati stanoviti broj rezervoara i značajnu dužinu glavnih dovoda i vodovodne mreže.

Kao mogući regionalni vodovodni sistemi mogu se razmatrati Ključ - Bosanski Petrovac - Sanski Most, zatim, Bosanska Krupa - Cazin, te Velika Kladuša - Bužim.

Jedan od mogućih rješenja prevazilaženja problema snabdijevanja vodom općine Bužim, koji se suočava sa vodnim deficitima vode u ljetnom periodu i redukcijama, predviđeno je dovođenje dodanih količina vode sa izvorišta Pivnice. Dodatne količine sa ovog izvora bi zadovoljio potrebe za 30% građana općine Bužim. Također, potrebno je izraditi studijsku dokumentaciju te varijantna rješenja o najpovoljnijoj trasi vodosnabdijevanja i dovođenja potrebnih dodatnih količina vode sa izvorišta Krušnica.

SISTEMI ODVOĐENJA OTPADNIH VODA

Kada je u pitanju tretman otpadnih voda na području Unsko-sanskog kantona, stanje pokazuje izuzetno nezadovoljavajuću situaciju, te predstavlja prioritet u razvoju komunalne infrastrukture. Pokrivenost kanalizacionom mrežom Kantona je izuzetno niska, te je potrebno u planskom periodu riješiti problematiku u općinama koje neposjeduju kanalizacionu mrežu (Bužim), te dograditi sistem na prostoru ostalih gradova/općina. Kao sljedeći korak na polju sistema odvodnje otpadnih voda, planira se separacija postojećeg mješovitog sistema na sisteme za odvodnju otpadnih voda i sisteme za odvodnju oborinskih voda, te izgradnja separatora i uređaja za tretman otpadnih voda na svim ispustima. Takođe, potrebno je izvršiti evaluaciju i sanaciju svih septičkih jama, te osigurati da domaćinstva koja ispuštaju otpadne vode u septičke jame to čine na adekvatan način u kontekstu zaštite voda. Domaćinstva koja ispuštaju otpadne vode direktno u recipijent, potrebno je priključiti na kanalizacioni sistem ili osigurati ispuštanje na drugi, adekvatan i kontrolisan način.

Takođe, sisteme tretmana otpadnih voda potrebno je posmatrati krajnje racionalno, kroz korištenje jeftinijih tehnoloških jedinica, koje troše manje energije i lakše su za održavanje.

U planskom periodu potrebno je obezbijediti sistem odvodnje otpadnih voda za naselja koja imaju broj stanovnika veći od 2.000. To se treba postizati uređajima za tretman otpadnih voda, a za naselja koji imaju broj stanovnika manji od 2.000, sistem odvodnje otpadnih voda treba riješiti po principu

kontrolisanih i adekvatno konstruisanih septičkih jama. Kada je u pitanju separacija sistema odvodnje otpadnih voda, a na područjima koji su već pokriveni mješovitim kanalizacionim sistemom, potrebno je prioritetno izgraditi i priključiti separativni sistem odvodnje otpadnih voda tamo gdje trenutno ne postoji, te kao drugi korak raditi na separaciji postojećeg kanalizacionog sistema.

ZAŠTITA OD VODA I UREĐENJE VODA

Zaštitom od voda obuhvaćene su sve mjere, aktivnosti i radnje koje se u širem prostoru planiraju, poduzimaju i izvode, sa ciljem da se umanje (ili eliminišu) posljedice koje nastaju štetnim dejstvom neuređenog vodnog režima. Elemente zaštite od voda čine: zaštita od poplava, odvodnjavanje poljoprivrednih površina, te uređenje bujica i erozija tla. U Unsko-sanskom kantonu odbrana od poplava (Bihać, Sanski Most, Bosanska Krupa i dr.) vrši se nepotpuno, putem pasivne aktivnosti tj. regulisanjem korita Une i Sane i izradom nasipa. Odvodni sistemi trebali bi da se uspostave naročito u dolini Une, Mlječnice i Sladkinje (rijeka Una), te područja Sanskog Mosta (Sana) izradom dva lateralna kanala (sa melioracionom funkcijom) na lijevoj obali niz trasu M 15, a na desnoj obali od potoka ispred naselja Jezernice (od potoka Glamašnica), preko Čekića bara do potoka Saniska. Također odvodni sistemi bi se trebali uspostaviti u Lušici Palanke, Petrovačkog polje, Bihaćkog polja, te područja Cazina, Velike Kladuše i Bužima. Grad Cazin kao prioritetnu mjeru zaštite od prirodnih i drugih nesreća navodi i projekat čišćenja vodotoka (2017-2020.godina)³.

2.7. MINERALNA NALAZIŠTA

UTVRĐENE REZERVE

Na području Unsko–sanskog kantona, registrovano je trinaest različitih mineralnih sirovina, čija eksploatacija i stepen istraženosti varira i, generalno, se ne smatra dovoljnom organizovanom niti obimnom. Nemetali su zastupljeni kroz: dolomit, krečnjak, arhitektonsko–građevinski kamen, gips, barit, kvarcni pijesak, gline i tuf. Metalne sirovine se javljaju u vidu mangana i boksita, energetske kroz mrke ugljeve, a prisutna je i pojava termalnih i termomineralnih voda.

Utvrdene rezerve unutar detektovanih ležišta su heterogene u pogledu njihove istraženosti, nivoa eksploatacije, kvaliteta i mogućnosti za daljnje korištenje. Neka ležišta nisu nikada niti istraživana u većoj mjeri, niti je vršena eksploatacija.

EKSPLOATACIONA POLJA

Eksploatacija mineralnih sirovina se kontinuirano vrši na 108 lokaliteta, a uglavnom se eksploatišu dolomit. Energetske i metalne sirovine se gotovo i ne eksploatišu od završetka ratnih dejstava, a prema podacima koji su predstavljeni, oni još uvijek jesu jak potencijal za razvoj ovog segmenta. Prije svega to se odnosi na ležišta mangana u općini Bužim. Najveće eksploataciono polje se nalazi na teritoriji općine Sanski Most Kamengradski bazen čija površina iznosi 792,98 ha, što iznosi 63,48% ukupnih površina pod eksploatacionim poljima na teritoriji Unsko-sanskog kantona.

Ukupna površina koju zauzimaju površinska eksploataciona polja na području Unsko-sanskog kantona iznosi $P=1,24 \text{ km}^2$, a podzemni kopovi (jame) trenutno nisu aktivni.

³ Revidirana Strategija razvoja Općine Cazin 2011-2020. godina.

SANACIJA I REKULTIVACIJA

Na području Unsko-sanskog kantona su prisutne značajne površine, gdje je došlo do fizičkog oštećenja tla napušteni površinski kopovi mineralnih sirovina i "divljih" deponija komunalnog otpada), a kojima je odgovarajućim mjerama moguće vratiti proizvodnu funkciju. Rijetki su slučajevi uređenog zemljišta preostalog nakon eksploatacije bilo koje od mineralnih sirovina, a posebno eksploatacije dolomita. Zakon o rudarstvu⁴ obavezuje na ove aktivnosti, ali one se generalno ne sprovode. U planskom periodu rekultivacija će se izvesti na površinama od 32,33 ha.

Posebno važno je izvršiti rekultivaciju eksploatacionih površina u neposrednoj blizini urbanih područja općinskih/gradskih centara (npr. kamenolom Pjeskarana u Velikoj Kladaši).

Na oštećenim površinama potrebno je izvesti mjeru rekultivacije i u zavisnosti od vrste objekta odabrati model, tj. da li je potrebna direktna ili indirektna rekultivacija.

2.8. PROIZVODNJA I PRIENOS ENERGIJE

OSNOVNI PODACI O ELEKTROENERGETSKOM SISTEMU NA PODRUČJU UNSKO-SANSKOG KANTONA

Na elektrodistributivnu mrežu je priključeno 100.054 krajnjih kupaca, od toga 8.816 krajnjih kupaca pripada kategoriji potrošnje „ostala potrošnja“, a preostalih 91.238 kategoriji „domaćinstva“.

Protekli desetogodišnji period karakteriše stalni porast potrošnje električne energije različit po godinama, ali u konstantnom usponu (za 10 godišnji period iznosi 18,5%). Iz bilansa električne energije očigledno je da Unsko-sanski kanton svojom energijom proizvedenom na području Unsko-sanskog kantona zadovoljava reda 10% svojih potreba.

Prijenosna mreža u Unsko-sanskom kantonu obuhvata sve objekte naponskog nivoa 220 i 110 kV. Osnovno napajanje Unsko-sanskog kantona je izvedeno preko dalekovoda DV 220 kV Prijedor 2 – Bihać 1 i trafostanice TS 220/110/35/10kV Bihać 1. Iz TS 220/110/35/10 kV Bihać 1 je razvijena 110 kV prstenasta mreža preko koje se napaja ukupno deset transformatorskih stanica prienosnog odnosa 110/x kV. Mogućnost dodatnog napajanja 110 kV mreže na području ED Bihać je ostvareno preko 110 kV dalekovoda iz pravaca Prijedora, Drvara i Republike Hrvatske.

RASPOLOŽIVI ELEKTROENERGETSKI POTENCIJAL

Potreba za novim izvorima zbog porasta potrošnje je evidentna, čak i samo za zadovoljenje vlastitih potreba iz svojih izvora. Unsko-sanski kanton raspolaže energetske potencijalima dovoljnim za zadovoljenje svih svojih potreba za električnom energijom u razmatranom periodu, kao i za proizvodnju električne energije namjenjenu tržištu u BiH i izvan.

Najznačajnija nalazišta uglja se nalaze u Kamengradu kod Sanskog Mosta (mrki ugalj). Rješenjem br. Up/I broj: 06-18-168/13 od 27.11.2013. godine Federalno ministarstvo eneregije, rudarstva i industrije potvrđuje geološke rezerve i kvalitet mrkog uglja u okviru kamengradskog ugljonosnog bazena Sanski Most, te mogućnost primjene u termoenergetici i za široku potrošnju.

Zbog svojih prirodnih karakteristika (razvijen reljef, bogatstvo oborina) Unsko-sanski kanton je područje bogato hidroenergetskim potencijalom. Najznačajniji hidroenergetski potencijal nalazi se u

⁴ „Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona“, broj: 19/11.

slivovima rijeka Une i Sane. Ukupni hidropotencijal raspoloživ za korištenje na području Unsko-sanskog kantona razmatran je kroz više dokumenata sa različitim podacima. Međutim, svi se slažu u jednom, a to je da je sliv rijeke Une jedan od najneiskorištenijih u BiH, jer je stepen iskorištenosti hidropotencijala svega 1.7%.

Budući da se Unsko-sanski kanton prostire u području sa prosječnom godišnjom iradijacijom sunca na horizontalnu površinu koja se kreće između 1.250 i 1.500 kWh/m², otvara se povoljna situacija za iskorištenje ovoga potencijala. Prema vjetroatlasu ukupni tehnički potencijal za korištenje energije vjetra Bosne i Hercegovine se procjenjuje na 2.000 MW. Snaga vjetropotencijala koji se danas istražuje u BiH je oko 3.000 MW od čega je 900 MW - 1.300 MW procijenjeno kao izvodljivo. Prema Atlasu vjetrova, najinteresantnija područja za korištenje potencijala vjetra su oko Bihaća, Tomislavgrada, Livna, Glamoča, Mostara i dijela istočne Hercegovine, u području Trebinja i Gacka.

PLANIRANI PROIZVODNI OBJEKTI

Potreba za novim izvorima električne energije, zbog porasta potrošnje u Unsko-sanskom kantonu i Federaciji BiH, je evidentna. Stoga su Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora FBiH, period do 2020. godine sa projekcijom u periodu 2020 –2030. godina, date smjernice o pravcima razvoja elektroenergetskog sektora, kao podloga za donošenje strateških odluka uz opredjeljenje: Samodostatnost vlastitih izvora u zadovoljenju sopstvene potrošnje i udjela vlastitog elektroenergetskog sistema u otvorenom tržištu neposrednog i šireg okruženja.

TE KAMENGRAD

Prema Strateškom planu i programu razvoja energetskog sektora Federacije BiH iz 2008. godine, među planiranim proizvodnim kapacitetima predviđenim za gradnju u periodu 2010 – 2013. godina nalazi se i TE Kamengrad 1 i 2, instalisane snage 2x215 MW i godišnje proizvodnje 2x1.190 GWh. U Studiji o mogućnosti izgradnje TE KAMENGRAD koja je izrađena 1977. godine je dat prijedlog 3 lokacije (TE1-TE3). Dodatno, u Dopuni Studije TE KAMENGRAD 2X215 MW-Dopuna, LAGER d.o.o. Posušje iz februara/veljače, 2016. predložena je još jedna dodatna lokacija (TE4).⁵ U prosječnoj termoelektrani na ugalj, iskoristivost postrojenja se kreće od 35 do 40%. Stoga bi, kod definisanja tehničkih parametara termoelektrane Kamengrad trebalo razmotriti i istražiti ekonomsku opravdanost rada u samo kondenzacionom režimu i proizvodnji električne energije ili kombinovanoj proizvodnji i električne energije i toplote. Činjenica je da kogeneracija smanjuje električnu snagu termoelektrane, ali i podiže stepen iskorištenja primarnog energenta, smanjuje vrijednosti emisije CO₂ u atmosferu, odnosno energetski su efikasnija i okolini prihvatljivija postrojenja. Izrada Studije procjene uticaja na životnu sredinu (stepen zagađenja zraka, vode, vazduha, tla i dr.) čijom izradom treba obavezati investitora kod definisanja uslova za izgradnju, će odrediti i najpovoljniju lokaciju sa tog aspekta.

⁵ Lokacija 4 (TE 4) se nalazi u selu Gorice, a leži neposredno uz regionalni put Sanski Most-Bosanska Krupa. Ova lokacija je u blizini rudnika, a svojim slobodnim površinama omogućava izgradnju svih sadržaja buduće termoelektrane. Lokacija se naslanja na umjetno jezero nastalo površinskim kopom, a može poslužiti kao retenzija za rashladnu vodu sistema termoelektrane. Ove površine su za sada ne izgrađene.

HIDROELEKTRANE

Obzirom na raspoloživ, a neiskorišten hidroenergetski potencijal sliva USK (Une i Sane), raznim dokumentima, Studijama i razvojnim planovima privrednih subjekata planirana je izgradnja više velikih i malih hidroelektrana. U cilju dugoročnog osiguranja električne energije radi zadovoljavanja vlastitih potreba, pokrivanja budućeg deficita električne energije i snage Vlada Federacije je donijela Odluku o proglašenju javnog interesa i pristupanju pripremi izgradnje i izgradnji prioriternih elektroenergetskih objekata u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj: 8/10 i 34/11), i Odluku o izmjeni Odluke proglašenju javnog interesa i pristupanju pripremi izgradnje i izgradnji prioriternih elektroenergetskih objekata u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 20/15), kojom se proglašava javni interes za izgradnju elektroenergetskih objekata (sa područja Unsko-sanskog kantona su): HE Unac, HE Vrhpolje i HE Čaplje.

Imajući u vidu da se lokacija HE Unac u okviru NP Una, te protivljenje općine Sanski Most izgradnji hidroelektrana na rijeci Sani, ovim planom nije rezervisan prostor za gradnju gore navedenih hidroelektrana.

OBNOVLJIVI IZVORI ELEKTRIČNE ENERGIJE

MALE HIDROELEKTRANE

Malim hidroelektranama u BiH se smatraju objekti instalirane snage do 5MW. Prednost hidroenergetskih postrojenja je u tome što svojim radom ne uzrokuju emisije u atmosferu zagađujućih materija, kao što to čine, npr. termoeenergetska postrojenja. Male HE, pored biomase i vjetroenergije, trenutno predstavljaju najznačajnije obnovljive izvore u BiH/FBiH i njihov razvoj bi trebao predstavljati prioritet prilikom definisanja sektorske politike i strategije za oblast obnovljivih izvora energije. Potencijalne lokacije za izgradnju minihidroelektrana na vodotocima na teritoriji Unsko-sanskog kantona date su kroz različite planske dokumente, strategije i studije iskoristivosti. Ukupno Planom predviđena izgradnja 25 mHE na području Kantona. Instalirana snaga ukupno predloženih mHE iznosi 31,88 MW sa godišnjom proizvodnjom od 129,8 GWh što je oko 25% sadašnjih nedostajućih potreba za električnom energijom.

Prije izdavanja bilo kakvih saglasnosti za izgradnju mHE, neophodna je izrada Studije procjene uticaja na životnu sredinu.

SOLARNE ELEKTRANE

Postoje dva različita načina na koji se energija sunca (solarna energija) može pretvoriti u električnu. Prvi način je direktnom konverzijom korišćenjem solarnih ćelija u fotonaponskim (PV) elektranama. Drugi način je pomoću koncentrisanih solarnih elektrana (KSE), koje su drugačije poznate kao i solarne termoelektre (STE). Treba napomenuti da KSE zahtijevaju relativno ravnu površinu, dok se PV elektrane mogu izgraditi i na terenima sa nagibom, pa čak i brdima. Do sada, tokom prethodnih tri-četiri godine, intenzivirana je gradnja malih FNE (PV) postrojenja zahvaljujući visokoj otkupnoj cijeni.

VJETROELEKTRANE

U Bosni i Hercegovini postoje značajni potencijali i mogućnosti korištenja vjetra, te je nužno podržati inicijative korištenja ovog obnovljivog resursa (Modul 12-BHP3-EES-TEORP-Q-04/05 WB, 2008). Obzirom na dosadašnja istraživanja, na 7 potencionalnih lokacija u Unsko-sanskom kantonu se razmatra izgradnja vjetroelektrana. U selu Teočak u blizini Bihaća u narednom periodu očekuje se izgradnja vjetroelektrane snage do 40 megavata. Vjetroelektrana se nalazi na teritoriji Bihaća, na građevinskom zemljištu površine 1000 hektara na dvije mikrolokacije.

BIOMASA

Biomasa kao izvor energije ima značajan potencijal u BiH. Procjenjuje se da ukupan godišnji tehnički energetska potencijal otpadne biomase u BiH iznosi više od 33 PJ, što je ekvivalent za više od 3 mil.tona bosanskohercegovačkog lignita. Najznačajniji izvor biomase za proizvodnju energije u BiH, pa tako i u EP BiH, je drvena otpadna masa porijeklom iz šumarstva (šumski ostatak) i drveni otpad iz drvne industrije (sječka, piljevina). Ostaci biomase iz poljoprivrede takođe predstavljaju značajan energetska potencijal u regionu sjeverne, centrale i južne BiH. Upotreba energije iz drvne biomase je jedan od najefikasnijih i najpraktičnijih načina proizvodnje energije za grijanje. Održivim korištenjem drvne biomase ostvaruju se brojne opšte, ekološke, ekonomske i socijalne koristi.

BIOPLIN

Poljoprivreda je jedna od značajnijih grana za primjenu kogeneracije. Kao gorivo u kogeneracijskim postrojenjima u poljoprivredi uglavnom se koristi bioplin, a rijetko dizel odnosno biodizel. Bioplin se proizvodi u bioplinskim postrojenjima iz ostataka i nusproizvoda od usjeva, gnoja, gnojnice i energetskih usjeva. Prema veličini, funkciji i lokaciji postoje tri skupine poljoprivrednih bioplinskih postrojenja:

- bioplinska postrojenja za porodična gazdinstva (mala postrojenja),
- bioplinska postrojenja za farme (srednje velika postrojenja),
- centralizovana (zajednička) postrojenja za proizvodnju bioplina (velika).

Interes poljoprivrednika za proizvodnju bioplina u stalnom je porastu. Proizvedena toplotna energija se djelomično koristi za grijanje digestora, a otprilike dvije trećine ukupne proizvedene energije može se koristiti za potrebe zagrijavanja plastenika ili grijanje različitih vrsta objekata. Takođe, može se koristiti i u kombinovanim sistemima grijanja i hlađenja, kao kod skladišta za voće i povrće.

GEOTERMALNA ENERGIJA

U Unsko-sanskom kantonu postoje slijedeća ležišta termalnih voda:

- Zona Donji Šumatac – Grabovac - Barake kod Male Kladuše
- Tješnica i Kozica kod Sanskog Mosta i
- Tržačka Raštela - Tržac, Vedro Polje i Prošići u Bihaćko-Cazinskom bazenu.

Temperature vode se kreću od 22⁰C -28⁰C za zonu 1., 19,5⁰C -25⁰C za zonu 2. i 19⁰C -20⁰C za zonu 3, te se u prirodnom stanju mogu koristiti kao pitke vode, flaširane, za zagrijavanje staklenika i stambenih prostora.

PLAN RAZVOJA PRENOSNE MREŽE

Osnovna funkcija prijenosnih mreža je da međusobno povežu sve izvore i potrošačka čvorišta u elektroenergetskom sistemu radi prijenosa električne energije, a prema usvojenim kriterijima kvaliteta, pouzdanosti, sigurnosti i najmanjih troškova. Izgradnjom novih objekata riješit će se

nedostatci proistekli analizom postojećeg stanja (izuzev dijela u SN mreži i u NN mreži što se rješava kroz razvoj distributivne mreže), omogućiti povećanje opterećenja u razmatranom periodu i snabdjevanje postojećih i novih potrošača električnom energijom zahtjevanog kvaliteta te priključenje novih proizvodnih objekata. Slijedom navednog, u planskom periodu, na području Unsko–sanskog kantona, potrebno je planirati prostor za izgradnju slijedećih novih prenosnih objekata:

8. TABELA - PLANIRANA IZGRADNJA PRENOSNE ELEKTROENERGETSKE INFRASTRUKTURE

Naziv dalekovoda ili trafostanice	Napon (kV)	Godina izgradnje
TS 400/x kV Bihać	400	
DV 400 kV Banja Luka – Bihać – Lika (HR)	400	
DV 400 kV Bihać – Livno – Mostar 4	400	
TS kV 110/10(20) kV Bihać 3 sa priključnim vodovima	110	2023
TS Bihać 4 110/20/10 (20) kV sa priključnim vodovima	110	2024
TS Pećigrad 110/20/10(20) kV sa priključnim vodovima	110	2025
DV 110 kV Cazin 1 – Cazin 2	110	
Priključni vod za TE Kamengrad	400	
Priključni vodovi za HE	110	
Priključni vodovi za VE	110	
Priključni vodovi za SE	110	

Rekonstrukcije i proširenja se odvijaju na postojećim objektima.

PLAN RAZVOJA DISTRIBUCIJE

Distributivna mreža je mreža naponskog nivoa 35 kV, 20 kV, 10(20) kV, 10 kV i 0,4 kV. U skladu sa opredjeljenjem JP EP BiH o postupnoj eliminaciji SN naponskih nivoa 35 kV i 10 kV i postupnom prelasku na jedinstveni SN nivo 20 kV i direktnu transformaciju 110/20 kV, od strane JP EP BiH je izrađena *Studija Perspektiva 35 kV naponskog nivoa u JP Elektroprivreda BiH d.d. – Sarajevo*. Izgradnja novih trafostanica 110/10(20) kV na mjestu postojećih TS 35/10 kV je planirana ovim dokumentom. Za buduće TS 110/x kV koje se planiraju graditi na lokacijama postojećih TS 35/10 kV potrebno je ovim planom planirati dodatni prostor za 110 kV postrojenje. Za postojeće trafostanice TS 35/10 kV koje prelaze u rasklopna postrojenja RP 20 kV obuhvat prostora ostaje nepromjenjen. Zdalekovode DV 35 kV koji postaju dalekovodi DV 20 kV zaštitna zona koridora ostaje nepromjenjena.

PLAN RAZVOJA GASNE MREŽE

Projekat gasifikacije Unsko-sanskog kantona, planiran je Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora FBiH iz 2009. godine. Obilježen je kao srednjoročni projekat od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine, sa planiranim ulazom prirodnog gasa iz pravca Republike Hrvatske. U prvoj fazi je predviđena gasifikacija gradova u blizini granice, dok bi se u drugoj fazi projekta klasifikacija proširila i na ostale gradove Unsko-sanskog kantona. Predinvesticionom studijom su identifikovane buduće trase magistralnog gasovoda i odvojnih gasovoda u svrhu približavanja većim centrima i uvođenja prirodnog gasa u sve sektore potrošnje ovog kantona kako slijedi :

- Magistralni gasovod Tržac – Ključ,
- Odvojak za Bihać pravcem Gornji Nadarevići – Bihać,
- Odvojak za Veliku Kladušu pravcem Gornji Nadarevići – Velika Kladuša,

2.9. SAOBRAĆAJ

PLANIRANJE SAOBRAĆAJNIH VEZA UNSKO–SANSKOG KANTONA SA BLIŽIM I ŠIRIM OKRUŽENJEM

Povezanost Unsko–sanskog kantona sa ostatkom Federacije BiH, susjednim entitetom i sa EU, uglavnom je realizovana cestovnom infrastrukturom, odnosno preko magistralnih cesta, a što u 21. stoljeću nije adekvatno rješenje, te direktno utiče na društveno-ekonomski razvoj kantona.

CESTOVNA INFRASTRUKTURA

U cilju bolje povezanosti Unsko-sanskog kantona planirane su intervencije na više nivoa, a to su:

- izgradnja brze ceste na području Unsko–sanskog kantona, sa principijelnom orijentacijom Lašva-Travnik-Jajce-Bihać-V. Kladuša,
- modernizacija postojećih magistralnih cesta na području Unsko–sanskog kantona, i
- rekonstrukcija postojećih magistralnih, regionalnih i lokalnih cesta nakon kategorizacije cesta u FBiH.

BRZA CESTA

Razvoj međunarodne transportne osovine u BiH pravcem sjeverozapad-jugoistok na području Unsko–sanskog kantona, je planirana sa kategorijom brze ceste između Velike Kladuše i Ključa. Još ranije su analizirane su dvije osovine trase (tzv. „Sektor 1“ koridora „sjeverozapad-jugoistok“)⁶:

1. Velika Kladuša – Cazin-Sanski Most-Jezero (tzv. „A1“ var.),
2. Velika Kladuša-Bihać-Bosanski Petrovac-Jezero (tzv. „A2“ var.).

Sa stanovišta investicionih troškova, povoljnija je varijanta „A2“, jer su procijenjeni troškovi iznosili oko **2,5 mld. KM**, dok je za varijantu „A1“ to iznosilo oko **3,2 mld. KM**.

Prema nedavno usvojenoj Transportnoj strategiji FBiH i Okvirnoj strategiji prometa Bosne i Hercegovine, opredjeljenje je da se razvoj ovog pravca realizira u varijanti „A2“ preko Bosanskog Petrovca na način da se postojeća magistrala postepeno razvija/modernizira kao brza cesta (2x2, dva kolovoza sa po dvije saobraćajne trake širine 3,5 m, max. dop. brzina 100 km/h) na dionici Ključ-Bosanski Petrovac-Bihać, a dalje gradi ova saobraćajnica kao obilaznica Bihaća sa spojnom tačkom sjeverno od Bihaća i nastavkom nove trase preko Cazina prema V. Kladuši.

Nadalje, prema Transportnoj strategiji FBiH, planirana je izgradnja brze ceste Cazin – Otoka – granica sa Republikom Hrvatskom, za koju do sada nisu vršena istraživanja ili izrada studijske, odnosno planske dokumentacije. Obzirom da trasa pomenute brze ceste treba u planskom periodu da bude predmetom istraživanja i izrade projektne dokumentacije odgovarajućeg nivoa, ovaj plan se u odnosu na istu određuje u smislu „koridora u istraživanju“, koji predstavlja indikativno rješenje koje ne može da se tumači doslovno u prostornom smislu, nego fleksibilno u ovisnosti o situaciji na terenu preko planova i projekata koji će da se rade u planskom periodu.

MAGISTRALNE CESTE

Modernizacija magistralnih cesta na području Unsko–sanskog kantona je u skladu sa programskom analizom mreže magistralnih cesta J.P. Ceste FBiH d.o.o. Sarajevo, za projekte čije kompletiranje se očekuje u planskom periodu:

⁶ „Northwest-Southeast Transportation Corridor Velika Kladuša – Bihać – Sarajevo - Goražde“, IPSA Sarajevo, NET Engineering Italija, 2000.

1. Izgradnja magistralne ceste M14 Bihać-Bosanska Krupa;
2. Izgradnja sjeverne obilaznice Bihać (Izačić – Kamenica-Orljani)-M5;
3. Rehabilitacija magistralne ceste M4.2 Velika Kladuša-Srbljani;
4. Dopršetak izgradnja i rehabilitacija magistralne ceste M15 Sanski Most-Ključ;
5. Izgradnja treće trake Bihać-Ripač, Lanište i Oštrelj.
6. Izgradnja obilaznice Cazin; ostvarivanje stvarne funkcije magistralne ceste.
7. Izgradnja obilaznice Ključ; ostvarivanje stvarne funkcije magistralne ceste⁷.

Pored navedenih projekata, planira se i modernizacija postojećih objekata duž postojećih magistralnih cesta, što se prvenstveno odnosi na mostove, potp. zidove, tunele i slično.

KATEGORIZACIJA CESTA

Nova kategorizacija cesta u FBiH usvojena je 2014. godine Odlukom o kategorizaciji cesta u autoceste i brze ceste, magistralne ceste i regionalne ceste ("Službene novine Federacije BiH", broj: 24/14), ali je naknadnom Odlukom o izmjeni Odluke o kategorizaciji cesta u autoceste i brze ceste, magistralne ceste i regionalne ceste („Službene novine FbiH“, broj: 95/14) ista prolongirana za implementaciju do 2018. godine. Nakon donošenja ovakve odluke, uslijedilo je niz intervencija-inicijativa na području Unsko-sanskog kantona koje će biti predmet konačnog usaglašavanja skupa sa ostalim inicijativama prije stupanja odluke na snagu.

ŽELJEZNIČKA INFRASTRUKTURA

U smislu poboljšanja željezničke povezanosti Unsko–sanskog kantona sa ostatkom Federacije BiH, susjednim entitetom i EU, nema planova za povećanje željezničke mreže, ali su predviđena infrastrukturna poboljšanja unutar postojećeg pružnog pravca na području kantona. Modernizacija postojeće pruge omogućila bi perspektivni razvoj putničkog i teretnog saobraćaja duž ove pruge i odgovarajuće povezivanje sa željezničkom mrežom u okruženju, pod uslovom da se otklone sve institucionalne barijere koje trenutno onemogućavaju fizičko odvijanje željezničkog saobraćaja na ovom dijelu pruge, a što se odnosi na međunarodni saobraćaj sa R. Hrvatskom. Pored navedenog, neophodno je osigurati funkciju postojeće pruge u turističke svrhe. Za tu namjenu, planirana je izgradnja nove željezničke stanice u Račiću sa povezivanjem na postojeću stanicu Una, a u sklopu centralnog ulaza u planirani Nacionalni park.

AERODROMI

Imajući u vidu da BiH već koristi četiri aerodroma za međunarodni saobraćaj putnika i roba⁸, Unsko–sanskog kanton nema potrebu za izgradnjom glavnog međunarodnog aerodroma na svom području.

Međutim, za postojeći aerodrom „Golubić“ u Bihaću planira se transformacija u međunarodni aerodrom od regionalnog značaja za rad avionima 20-50 putnika na kompletiranoj PSS (dužina 1.200 metara) koji imaju dolet do 2.000 km. To je prostor u kome se nalaze svi veći južnoevropski gradovi i u kojima živi brojna dijaspora, te posluju kompanije koje su ili će biti poslovni partneri ili investitori. Potrebno je osigurati tehničke i prostorne uslove za upravljanje aerodromom, carinske i druge granične procedure, razvoj osnovnih i dopunskih djelatnosti aerodroma, uključujući i privredne djelatnosti koje su kompatibilne sa ovakvim aerodromima.

⁷ Perspektivno brze ceste.

⁸ Međunarodni aerodrom Sarajevo je glavni međunarodni aerodrom za saobraćaj putnika i roba, a pored toga u funkciji međunarodnih aerodroma su Tuzla, Mostar i Banja Luka.

Sa stanovišta aerodroma u Medenom Polju, komisija BHDCA izvršila je preliminarni pregled aerodroma u cilju pripreme Aero Kluba „Medeno Polje“ za certifikaciju, kao operatera na ovom aerodromu. Aerodrom će nakon certifikacije biti korišćen za slijetanje malih aviona, a na njemu će biti organizirana i sportska natjecanja, te organiziranje škole letenja, padobranstva i sl.

Obzirom na očekivani razvoj aerodroma „Golubić“, u planskom periodu je rezervisan zaštitni pojas koji definiše ravni ograničenja od prepreka u neposrednom okruženju istog. Zaštitni pojas je definisan na osnovu „Pravilnika o uslovima i načinu korištenja letilišta“ («Službeni glasnik BiH», broj: 27/07). Pojas je prikazan na grafičkom prilogu Plana. Ukoliko u planskom periodu dođe do promjene kategorije aerodroma, nužno je i korigovati zaštitni pojas u skladu sa važećim propisima.

GRANIČNI PRIJELAZI

Sa stanovišta planiranja graničnih prijelaza, planirane su određene promjene u odnosu na sadašnje stanje. Međutim, važno je napomenuti da je utvrđivanje kategorija pojedinih prijelaza i/ili izgradnja novih u nadležnosti određenih institucija na državnom nivou i svi zahtjevi će se morati usklađivati prema zakonskom okviru tih institucija, kao i institucija R. Hrvatske. Bitni prijedlozi koji idu ka izmjenama u odnosu na sadašnji status su slijedeći:

- uspostava međunarodnog graničnog prijelaza na aerodromu „Golubić“,
- pretvaranje cestovnog graničnog prijelaza Maljevac u isti status kao Izačić,
- pretvaranje cestovnih graničnih prijelaza Tržačka Raštela i Hadžin Potok u isti status kao Užljebić,
- uspostavljanje cestovnog graničnog prijelaza Bosanska Bojna za pogranični saobraćaj, i
- uspostavljanje novog cestovnog graničnog prijelaza na kraju „koridora u istraživanju“ za brzu cestu Cazin-gr. R. Hrvatska.

2.10. PRIVREDA

RAZVOJ PRIVREDE I OSNOVNI FAKTORI RAZVOJA

Privredni razvoj Unsko-sanskog kantona baziraće se na više kvalitativnih elemenata koji će uticati na rast i razvoj uz optimalno korištenje resursa koji stvaraju novu vrijednost, omogućavaju visoku produktivnost i veću efikasnost ekonomije.

Spor, nesiguran, jednom riječi skup saobraćaj i informatičke komunikacije sve više ograničavaju razvoj i slabe konkurentsku sposobnost privrede Unsko-sanskog kantona. Otuda se od predstojeće rekonstrukcije postojećih magistralnih saobraćajnica, gradnje novih, kao i izgradnjom brze ceste Ključ – Velika Kladuša mogu očekivati krupni razvojni rezultati.

Nedvojbeno je da će samo izgradnja ovih cesta i pravaca na prostoru Kantona (posebno brze ceste) predstavljati izuzetan poticaj privrednom razvoju. Doda li se tome da će nakon stavljanja u funkciju ovih infrastrukturnih poduhvata za oko 5-10 godina proizvesti snažne kumulativne poticaje:

- tržišnoj konkurentnosti svih sektora privrede,
- privlačenju direktnih stranih ulaganja,
- ekspanziji poduzetničke klime i investicijske sposobnosti privrednih društava,

- profitabilnom zapošljavanju, te će omogućiti i realizaciju ciljeva razvoja Kantona.

Ovo tim više jer će ostali segmenti institucionalne, materijalne i socijalne infrastrukture između gradova/općina Kantona i neposrednog okruženja postati učinkovitiji u podizanju ekonomske i socijalne efikasnosti Kantona.

Tako će svi tržišni subjekti postati:

- vremenski pa i prostorni znatno bliži,
- kontakti među njima bitno brži,
- komunikacija sigurnija i jeftinija.

Prema urađenim analizama privrednih kapaciteta i njihovog prostornog razmještaja, te potencijala gradova/općina pojedinačno, u planskom periodu se može očekivati razvoj:

- Drvne industrije i šumarstva,
- Metaloprerađivačke industrije,
- Tekstilne industrije,
- Prehrambene industrije,
- Kemijske industrije,
- Građevinarstva i građevinske industrije,
- Elektroindustrije.

RAZVOJ PRIVREDNIH ZONA

Prostornim planom Unsko-sanskog kantona za razvoj privrednih djelatnosti određene su privredne zone u sklopu urbanih područja ili izvan njih, koje zauzimaju površinu od 1.392,13 ha. U odnosu na postojeće stanje ove su površine povećane za 1035,99 ha. Definirane su privredne zone i privredni kompleksi za svaku općinu pojedinačno, koje obuhvataju postojeće i planirane površine za razvoj privrednih djelatnosti.

Ovaj Plan propozira ukрупnjavanje privrednih zona, koje trebaju biti smještene uz jake saobraćajne pravce i u što većoj mjeri koristiti postojeću strukturu, koja je naslijeđena iz perioda bivše Jugoslavije tj. brownfield lokacije kao što su: kapaciteti Agokomerca u općini Velika Kladuša i gradu Cazin, DI Sana u Sanskom Mostu, DI Šip u Ključu, Šip Una u općini Bosanska Krupa, Kombiteks d.d. u Bihaću i sl. Sve gore navedene površine koje su opremljene potrebnim infrastrukturom predstavljaju značajne potencijale za razvoj privrede. Ipak, najznačajnije privredne zone na području Kantona su:

- privredne zone Kamenica i Ripač, Grad Bihać
- privredna zona Pilana, općina Bosanska Krupa
- privredne zone Gorinčani i Kolunić, općina Bosanski Petrovac
- privredne zone Varoška Rijeka i Zaradostovo, općina Bužim
- privredne zone Ratkovac i Cazin Zapad, Grad Cazin
- privredna zona Velagići, općina Ključ
- privredna zona Šejkovača, općina Sanski Most.
- Šumatačke Luke, Velika Kladuša

2.11. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

BILANS POTREBA

Prema urbanističkim normativima za obavljanje funkcija centraliteta koje uključuju upravu i administraciju, obrazovanje i nauku, kulturu, sport i rekreaciju, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, vjerske, komercijalne i slične uslužne sadržaje, potrebno je za svakog stanovnika u Unsko-sanskom kantonu planirati nešto više od 10 m² prostora.

OBRAZOVANJE

PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Za prihvata djece u dobi od **0-7** (navedena površina dobijena je izuzimanjem broja djece od 0-1 godine i od 6-7 godina jer će ova djeca biti obuhvaćena osnovnim obrazovanjem) uz obuhvat od 20% od ukupnog broja djece, potrebna je površina objekata **21.181 m²** sa površinom parcela od **64.379 m²** na području Kantona. Stoga je potrebno planirati veći broj objekata predškolskog obrazovanja na području Kantona, u prvom redu, potrebno je izgraditi predškolsku ustanovu u Bužimu, te proširiti postojeće kapacitete dječijeg obdaništa u gradu Cazin⁹. Takođe, postojeće kapacitete u ostalim gradovima/općinama dograđivati prema potrebama i razvojnoj projekciji.

OSNOVNO OBRAZOVANJE

Osnovnim obrazovanjem na području Unsko-sanskog kantona u školskoj godini 2011/12. godini, obuhvaćeno je 27.220 djece, koja nastavu pohađaju u 48 centralnih i 117 područnih škola širom Kantona. U prostornom smislu, s obzirom na vidljiv trend opadnja broja učenika posebno u područnim školama, nužne su mjere racionalizacije broja područnih škola s jedne strane, te izgradnja i proširenje kapaciteta postojećih objekata u gradskim/općinskim, sekundarnim i tercijarnim centrima sa druge strane. Potrebna je površina objekata osnovnih škola **218.043 m²** sa površinom parcela od **581.449 m²** na području Unsko-sanskog kantona. Stoga je potrebno postojeće kapacitete proširiti kroz dogradnju ili izgradnju većeg broja objekata, u prvom redu potrebno je izgraditi veći broj sportskih dvorana uz školske objekte prema potrebama i razvojnoj projekciji.

SREDNJE OBRAZOVANJE

Trenutno na području Kantona rade 23 srednje škole, od čega je 20 javnih škola i 3 privatne. U školskoj godini 2012/13., upisano je 12.754 učenika, u 500 odjeljenja, što je povećanje u odnosu na prethodne godine za skoro 20%. S obzirom na sadašnju površinu objekata koja iznosi 55.215 m² evidentna je potreba za proširenjem prostornih kapaciteta srednjoškolskog obrazovanja na urbanističke normative za površinu objekta 7,5 m² po učeniku i za površinu parcele 20 m² po učeniku. Analizirajući konačne rezultate popisa stanovništva iz 2013. godine i broja učenika u srednjim školama Unsko-sanskog kantona determinišemo značajna odstupanja u popisanom broju stanovnika starosti od 15-19 godina (čak do 40%), te stoga nismo u mogućnosti dati procjenu broja učenika u planskom periodu, a na osnovu toga i konačnu procjenu kapaciteta objekata srednjoškolskog obrazovanja.

⁹ Revidirana Strategija razvoja Općine Cazin 2011-2020. godina.

VISOKO OBRAZOVANJE I NAUKA

Visoko obrazovanje u Unsko sanskom kantonu je organizovano kroz Univerzitet u Bihaću i Visoka međunarodna škola Cazin (IB College u Bosanskoj Krupi). Trenutno, u Bihaću djeluje šest fakulteta i jedna visoka zdravstvena škola, a u školskoj godini 2011/12., bilo je 4.458 studenata, što je više od 10% od ukupnog broja stanovnika grada Bihaća. Grad Bihać, kao „grad turizma, mladih, kulture i obrazovanja“, centar je u kojem se susreću institucije visokog obrazovanja, srednjeg obrazovanja, usmjerenih i specijalističkih studija, a što za sobom povlači cijeli niz potrebnih dopunskih sadržaja, mrežu i ponudu društvenih djelatnosti u najširem smislu. Prema podacima Ministarstva obrazovanja, nauke i kulture Unsko-sanskog kantona prioritetni projekti izgradnje objekata visokog obrazovanja su:

- izgradnja novog objekta za potrebe pravnog i ekonomskog fakulteta,
- izgradnja studentskog doma,
- izgradnja sportske dvorane.

Prema urbanističkim normativima za potrebe studentskog doma potrebno je obezbjediti površinu od 12,0 m² po korisniku. Osim studentskog doma Bihać, kao primarni pol razvoja Kantona, bi trebao osigurati i smještaj u đačkim domovima prostornih kapaciteta 0,05 m² po stanovniku što na kraju planskog perioda iznosi 142.35 m².

ZDRAVSTVO

U planskom periodu potrebno je raditi na proširenju kapaciteta zdravstvene zaštite Unsko - sanskog kantona, uzimajući u obzir normativ od 0,62 m² po stanovniku, **ukupna površina zdravstvenih kapaciteta Kantona bi trebala iznositi 176.526 m².**

U domenu primarne zaštite, problematika je izražena u opremljenosti ustanova, stanju objekata, kao i broju zdravstvenih timova. U planiranju prostornih lokacija primarne zdravstvene zaštite (ambulantni porodične medicine) potrebno je voditi računa o zonama gravitacije na način da one pružaju usluge korisnicima na udaljenosti ne većoj od:

- u urbanim područjima 1-3 kilometra,
- u ruralnim područjima 5-8 kilometra.

. Obzirom na udaljenosti od drugih tercijarnih zdravstvenih ustanova, koje se nalaze u Sarajevu i Tuzli (primjerice Centar za srčana oboljenja), zdravstvene ustanove u Unsko–sanskom kantonu moraju ponuditi visokodiferencirane i specijalizirane usluge korisnicima. Neke od odrednica spomenute studije o stanju zdravstva Kantona, jeste i povećanje prostora u sklopu Domova zdravlja za specijalističke usluge, osnivanje Centra za invazivnu dijagnostiku, te stvaranje uslova za pružanje tercijarne zdravstvene zaštite u većem obimu. Prostor za navedene usluge se treba tražiti u sklopu Kantonalne bolnice u Bihaću.

SOCIJALNA ZAŠTITA

U planskom periodu treba doći do rekonstrukcije, sanacije, izgradnje i opremanja objekata za potrebe socijalne zaštite. Brojnost i tip ovih ustanova, kao i okvirnu lokaciju će definisati Prostorni planovi gradova/općina. Ovim dokumentom će se dati okvirni prostorni kapaciteti za područje Kantona, a na osnovu broja stanovnika svakog grada/općine će se kapacitirati potrebe svakog grada/općine.

9. TABELA - PROCJENA KAPACITETA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU UNSKO - SANSKOG KANTONA 2032. GODINE

Tip	Starosna dob	Broj stanovnika 2032. godine	Broj korisnika	Građevinska parcela (m ²)	Površina objekta (m ²)
Dom za stara i iznemogla lica	65+	30.207	906	15.859	6.343
Prihvatišta za žrtve porodičnog nasilja	0-64	254.504	636	12.725	6.363
Ukupno Unsko-sanski kanton			2.563	49.003	22.916

Izvor: Interpretacija Nocioca izrade

DJEČIJA ZAŠTITA

Iako na području Unsko-sanskog kantona djeluje Javna ustanova Socijalno pedagoška životna zajednica i Dječiji dom „Duga“ Kulen Vakuf prostorni kapaciteti ovih ustanova su nedovoljni, te ih je potrebno proširiti da zadovolje gore nevedeni potencijalni broj korisnika uz normativ od 25 m² korisne površine objekta po korisniku. Planom je predviđeno uspostavljanje centra za razvoj inkluzivne prakse, prostora za kontaktiranje roditelja sa djecom i prostorije za rad sa djecom i mladima u gradu Cazin¹⁰.

Osim navedenog proširenja kapaciteta, a imajući u vidu činjenicu da postojeći kapaciteti nisu dostatni¹¹, planom se predviđa formiranje nove ustanove za smještaj djece bez roditeljskog staranja po sistemu Socijalno pedagoška životna zajednica ili SOS Dječijeg sela.

U Unsko–sanskom kantonu djeluje Kazneno–popravni zavod „Luke“ u Bihaću, koji posljednjih godina radi na proširenju svojih kapaciteta. Sa sadašnjih cca 95 mjesta, ustanova će moći primiti do 150 osuđenika.

Kada govorimo o ustanovama koje primaju maloljetne osuđenike, situacija je potpuno drugačija. Osim JU Zavod za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo-Hum, na prostoru Federacije BiH ne postoji druga ustanova tog tipa.

KULTURA, SPORT I REKREACIJA

Svaki gradski/općinski centar treba pružiti svojim stanovnicima mogućnosti za kulturnu nadogradnju i aktivnu rekreaciju. Obzirom na današnje trendove u gradnji i pozicioniranju takvih objekata, u planskom periodu treba uspostavljati manje organizacione jedinice sportskih i kulturnih sadržaja u većim naseljima, koja imaju tendenciju prelaska u mješovita ili urbana naselja, te u već postojećim urbanim naseljima i gradskim/općinskim centrima, otvarati multidisciplinarnе i multimedijalne centre, koji će tehnološki i sadržajno pratiti potrebe svih generacija stanovnika. U cilju utvrđivanja potrebnih površina za kulturu sport i rekreaciju urađen je orijentacioni proračun po gradovima/općinama Unsko-sanskog kantona prema prognoziranom broju stanovnika, a na osnovu slijedećih urbanističkih normativa:

- objekti kulture, korisna površina 0,30 m² po stanovniku,
- objekti sporta, korisna površina 2,5 m² po stanovniku,
- otvoreni tereni za sport i rekreaciju 2,0 m² po stanovniku,
- naseljski parkovi 1,0 m² po stanovniku.

¹⁰ Revidirana Strategija razvoja Općine Cazin 2011-2020. godina.

¹¹ Podaci JU Centara za socijalni rad Velika Kladuša i Bosanska Krupa

2.12. UPRAVLJANJE OTPADOM U PLANSKOM PERIODU

Plan upravljanja otpadom na području Kantona određuje i usmjerava ciljeve upravljanja otpadom u skladu sa ukupnim privrednim, društvenim i kulturnim razvojem na području Kantona. Plan upravljanja otpadom je provedbeni planski dokument kojim se uređuju uslovi za planiranje upravljanja otpadom na području kantona i gradova/općina u sastavu kantona.

Potrebno je istaći da je izrađen Plan upravljanja otpadom Unsko-sanskog kantona koji je usaglašen sa istim na federalnom nivou, a posebno u segmentu prioriteta, načela i strateških ciljeva, tako da opći cilj Plana upravljanja otpadom Unsko-sanskog kantona glasi: „Uspostava integralnog sistema upravljanja otpadom na području Unsko-sanskog kantona, kao dijela jedinstvenog integralnog sistema upravljanja otpadom na području Federacije BiH“.

Uspostava integralnog sistema upravljanja otpadom na području Unsko-sanskog kantona podrazumjeva formiranje regionalnog centra za tretman otpada, te konačnog utvrđivanja lokacije i otvaranja regionalne deponije, a koja bi bila dio sistema regionalnih odlagališta na području Bosne i Hercegovine.

Prema prijedlogu svih gradova/općina Unsko-sanskog kantona donesena je Odluka formiranju javnog preduzeća pod novim nazivom Javno preduzeće Centar upravljanja otpadom „REG DEP“ d.o.o. Bihać i koje je postalo zajednički regionalni operater za upravljanje otpadom za područje Gradova Bihać, Cazin i šest općina Unsko-sanskog kantona i općine Drvar iz Livanjskog kantona. Određivanje potrebnog deponijskog prostora rađeno je na osnovu procjena količina otpada u sklopu *Studije izvodljivosti za Regionalnu sanitarnu deponiju Unsko-sanskog kantona* za period od 2015. do 2040. godine.

Na području Unsko-sanskog kantonase u proteklom godinama razmatralo više konkretnih lokacija za lociranje regionalnog centra za upravljanjem otpadom. Međutim, kako iz razloga otpora lokalnih zajednica niti jedna od tih lokacija nije prihvaćena, trenutno ne postoji lokacija regionalnog centra za upravljanjem otpadom (regionalne deponije).

Stoga, nužno je u što hitnijem periodu izvršiti opsežnu studijsku analizu i odabir potencijalne nove lokacije za regionalni centar za upravljanje otpadom za područje Unsko-sanskog kantona.

Prostorni plan Unsko-sanskog kantona podržava gore navedeni koncept, uspostave integralnog upravljanja otpadom, i nastavak aktivnosti u smislu formiranja regionalnog centra za upravljanje otpadom sa regionalnom deponijom, te stoga planira upostavljanje centra za upravljanje otpadom na lokaciji Vlaški Do (međupćinski¹²), te slijedećih pretovarnih stanica: Bihać, Bosanski Petrovac, Ključ, Sanski Most i Velika Kladuša.

¹² Centar za upravljanje otpadom će ujedno biti i pretovarna i reciklažna stanica za Općine Bosanska Krupa i Bužim, te Grad Cazin.

2.13. POSEBNO ZAŠTIĆENI PROSTORI

ZAŠTIĆENA PRIRODNA PODRUČJA

Na području Unsko–sanskog kantona nalazi se veliko i raznovrsno bogatstvo prirodnog naslijeđa kako geoloških i geomorfoloških cjelina, tako i biljnog i životinjskog svijeta. Dva su najznačajnija prirodna fenomena: vode (vodotoka) sa jedne i šuma sa druge strane. **Planom je izvršena prostorna identifikacija i predlaganje koncepta zaštite prirode na nivou Unsko-sanskog kantona prema relevantnoj (IUCN) kategorizaciji.** Pri tome je važno naglasiti da je koncept postojećih zaštićenih područja (planiranih prethodnim planskim dokumentima višeg reda PPRBiH) potpuno validan i neophodno ga je ispoštovati i na nivou ovog planskog dokumenta. Ukupna površina predviđenih zaštićenih prirodnih područja iznosi **140.085 ha**, što predstavlja **33,04 %** ukupne površine Kantona, od čega **106,477 ha** ili **25,11%** ukupne površine Kantona predstavljaju zaštićena područja od značaja za FBiH. Planom je predviđeno formiranje zaštićenih područja od značaja za Kanton u površini od **33.607 ha** ili **7,9%** ukupne površine Kantona u navedenu površinu zaštićenih prirodnih područja nisu uključene površine nekih Spomenika prirode i prirodnih pojava, jer se pretežno radi o manjim tačkastim arealima. Naknadnom izradom studijske dokumentacije za sva zaštićena područja od značaja za Kanton (kategorije zaštite III, IV i V), izuzev kategorije VI, će biti definisane konačne granice zaštićenih prirodnih područja.

POSEBNO VRIJEDNA PODRUČJA KULTURNO–HISTORIJSKOG NASLIJEĐA

Kulturno–historijsko naslijeđe u Unsko–sanskom kantonu je veoma raznovrsno, seže u prahistorijski period, te ima izuzetnu vrijednost za identitet prostora i razvoj aktivnosti koje se uz to vežu (arheologija, istraživanja, muzeji, razvoj historijskog turizma). Projekcija razvoja se fokusira na zaštitu postojećih utvrđenih prirodnih vrijednosti i sprječavanje devastacije ugroženih kulturno – historijskih spomenika. U planskom periodu, potrebno je izraditi detaljne preglede stanja, vrijednosti, položaja i dostupnosti kulturno – historijskih spomenika, te ih aktivno angažirati u turističku ponudu Kantona.

NACIONALNI SPOMENICI

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika na osnovi ovlaštenja iz Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH donosi odluke o proglašenju pokretnih i nepokretnih dobara nacionalnim spomenikom, primjenjujući Kriterije o proglašenju dobara nacionalnim spomenikom.

Ovim dokumentom su preuzeti svi spomenici koje je svojom odlukom proglasila Komisija za zaštitu nacionalnih spomenika u kontekstu kulturno–historijskog naslijeđa, te su isti evidentirani grafički i tekstualno, ažurirano s datumom 15.07.2016. godine. Tada je na području Unsko–sanskog kantona bilo ukupno 54 evidentirana nacionalna spomenika.

PRIVREMENA LISTA NACIONALNIH SPOMENIKA

Opredjeljenje ovog dokumenta je da se u projekciju zaštite i korištenja ovih spomenika uključe proglašeni nacionalni spomenici i spomenici s privremene liste. S obzirom na to da se nacionalnim spomenikom smatraju svi objekti sa Privremene liste nacionalnih spomenika BiH do donošenja konačne odluke Komisije, prema spomenicima sa privremene liste se postupa kao sa nacionalnim spomenicima sve do donošenja drukčije odluke. Ukupno je, sa datumom 15.07.2016. registrovano 43 spomenika na privremenoj listi nacionalnih spomenika na području Unsko–sanskog kantona.

IDENTIFIKOVANI SPOMENICI KANTONALNOG ZNAČAJA

Projekcijom razvoja Prostornog plana Unsko–sanskog kantona tretiraju se sva područja za koje postoje inicijative unutar planova nižeg reda, studija ili prijedloga koordinacionih timova za izradu Plana, te svo detektovano kulturno–historijsko naslijeđe, koje uključuje i lokalne vrijednosti, tj., objekte, cjeline, nalazišta čiji je značaj, u ovom trenutku, prepoznat tek na nivou pojedinih gradova/općina Unsko–sanskog kantona, to uključuje 303 identifikovana spomenika od značaja za Kanton. U planskom periodu se treba, u skladu sa zakonskim regulativama i unutar nadležnih institucija, utvrditi konačna lista objekata od kulturno-historijskog značaja za Unsko–sanski kanton, te predložiti mjere zaštite i tretmana područja i objekata.

PODRUČJA NAMJENJENA TURIZMU, REKREACIJI, KLIMATSKA LJEČILIŠTA

Prostor Unsko-sanskog kantona (kao turistički resurs) primarno obilježava još uvijek dobro očuvana priroda i bogato kulturno-historijsko naslijeđe. Oba segmenta prostora Kantona su valorizirana te je predviđena zaštita posebno vrijednih prirodnih područja i kulturno- historijskih spomenika.

Cjelokupan prostor Kantona pokazuje veoma visok potencijal za razvoj različitih vidova turizma: ruralnog, avanturističkog, izletničkog, istraživačkog, rekreativnog, tranzitnog itd. Svaki od osam gradova/općina Kantona ima šta za ponuditi: Bihać ima prelijepu Unu i Nacionalni park, brojne historijske objekte, Bosanski Petrovac ima netaknute kraške predjele i potencijal za razvoj etno i zimskog turizma, Bužim, Cazin i Velika Kladuša očaravaju svojim kulturno – historijskim spomenicima i posebno vrijednim šumskim kompleksima, a rijeke koje protiču općinama Sanski Most i Ključ oslikavaju predjele kao, možda, nigdje drugdje u našoj zemlji.

Posebno se izdvajaju zaštićena područja prirodnih vodnih fenomena koja su ujedno i turističke destinacije sa izuzetno visokim potencijalom pri čemu ćemo izdvojiti same neke: Martin Brod, Štrbački buk, Kulen Vakuf, Dvoslap i Troslap na rijeci Uni, Izvor i tok rijeke Krušnice, Izvor rijeke Dabar, Izvor Zdene u Sanskom Mostu, Izvor rijeke Sanice.

Koncentracija ovih posebno vrijednih prirodnih područja i njihova zaštita na području Une i Unca već je prepoznata, valorizirana, zaštićena i koristi se kao turistički resurs kroz Područje posebnih obilježja Sliv rijeke Une i proglašeni Nacionalni Park Una.

Područja planina Plješevica, Grmeč, Osječnica i Klekovača su planom predviđene za određeni nivo zaštite, a istovremene predstavljaju i izuzetne turističke potencijale Kantona, posebno za razvoj zimskog turizma kao što su:

- Sportsko rekreativni centar Duge Luke (Grad Bihać),
- Zimsko-planinski centar Oštrej (Općina Bosanski Petrovac),
- Jasenica-Gorinja (Općina Bosanska Krupa) područje za razvoj zimskog turizma,
- Lanište (Općina Ključ) područje za razvoj zimskog turizma,
- Sjeveroistočna padina planine Grmeč iznad izvora Sanice (nordijsko i alpsko skijanje).

Turistička ponuda zimskog perioda treba se usmjeravati i na vansportske aktivnosti, tj., pored

Kada govorimo o razvoju turizma na području Kantona neizostavan faktor i snažan potencijal predstavljaju mineralne i termalne vode. Naime, na području Kantona ovim planom su prepoznate dvije općine sa snažnim potencijalom na ovom polju, a to su Sanski Most i Bihać. Osim već poznatih starih gradova i kula, za koje se izrađuju strategije i programi revitalizacije i uključenja u turističku

ponudu Kantona, velik je broj pojedinačnih spomenika antičkog, srednjovjekovnog i osmanskog perioda, koji mogu igrati ulogu u tematskim turističkim ponudama. Kulturno–historijski spomenici su podloga za razvoj: edukativnog, naučnog turizma (arheološka nalazišta, arhitektura, geneza i procesi naseljavanja različitih naroda na ovim prostorima), potom vjerskog turizma (vjerski objekti, hodočašća), historijskog turizma. Posebno mjesto u razvoju kulturno–historijskog turizma sigurno imaju Bihać (gradski centar, te stari gradovi Sokolac i Ostrovica), Cazin (Ostrožac), ali i Bosanska Krupa, Sanski Most Velika Kladaša i Ključ sa svojim značajnim potencijalima u ovom području. **Neophodno je naglasiti da se u planom predviđenim zaštićenim prirodnim područjima i zaštićenom kulturno historijskom naslijeđu nalaze posebno vrijedne prirodna područja koja su ujedno i turističke destinacije, te su segmenti njihove zaštite i korištenja kao turističkog resursa usko su povezani, iz tih razloga potrebno je sa posebnom pažnjom pristupiti korištenju ovih područja kao turističkog resursa.** Ovim planom (obzirom na nivo plana) za sve potencijalne površine turizma sporta i rekreacije nisu dati prostorni obuhvati, jer ova područja, kroz izradu studijske i prostorno planske dokumentacije, trebaju biti posebno valorizirana i predviđena za korištenje u turističke svrhe, naravno pod uslovima koji će se definisati studijskom i prostorno planskom dokumentacijom.

Ovim planom su predviđene površine planirane sa namjenom sporta rekreacije i turizma od 2.219,67 ha, što predstavlja 0,52% teritorije Kantona, a to je tek manji dio površina koja će biti definisana već pomenutim studijama i prostorno planskom dokumentacijom.

UGROŽENA PODRUČJA

PLAVNA PODRUČJA

Karakteristika Une i mnogih rijeka na području Unsko-sanskog kantona jesu plitka korita, te pojava valova velikih voda, što ima za posljedicu plavljenje okolnog zemljišta, čak i urbanih zona. Ta područja su:

- Uz rijeku Unu: dionica od profila na rijeci Uni na uzvodnom kraju naselja: Bužimkići-Bosanska Krupa do profila sa nizvodne strane naselja Smrdani (nizvodno od ušća rijeke Baštre); dionica od mosta na rijeci Uni u naselju Ripač do naselja Čavkuni u Pokoju: dionica od profila na rijeci Uni sa uzvodne strane naselja Kulen Vakuf do kanjonskog dijela nizvodno od naselja Kaluđerica,
- Uz rijeku Klokot: dionica od izvora do ušća u rijeku Unu,
- Uz rijeku Sanu: dionica od izlaza iz klanca u području Krkojevci do međuentitetske linije na rijeci Sani,
- Uz rijeku Sanicu: dionica od naselja Budelj Donji do naselja Kokanovići.

Plavljenje zemljišta u neposrednoj okolini rijeka ima za posljedicu uništavanje poljoprivrednog zemljišta, usjeva, zagađenje površinskih voda, ugrožavanje sigurnosti stanovništva, materijalne štete na stambenim i poslovnim objektima u urbanim zonama, eroziju tla, te je izuzetno značajano planski i strateški definirati i aplicirati adekvatne mjere. Elemente zaštite od voda čine: zaštita od poplava, odvodnjavanje poljoprivrednih površina, te uređenje bujica i erozija tla. U Unsko-sanskom kantonu odbrana od poplava (Bihać, Sanski Most, Bosanska Krupa i dr.) vrši se nepotpuno, putem pasivne aktivnosti tj. regulisanjem korita Une i Sane i izradom nasipa.

EGZOGENO-GEOLOŠKI PROCESI I POJAVE

Na području Unsko- sanskog kantona razvijeni su uglavnom pojave klizišta i erozija.

Obzirom na učestalu pojavu erozije uz putne komunikacije na području Unsko sanskog kantona potrebno je preduzeti mjere i slijedeće protiverozivne radove:

- izvoditi sanacione radove (drenaže, odvođenje površinskih i podzemnih voda) posebno uz saobraćajnice i u naseljenim mjestima,
- melioracije degradiranih šuma i pašnjaka,
- podizanje pojaseva zaštitne vegetacije radi reguliranja površinskog slijevanja i smanjenja snage vjetra,
- izrada terasa, gradova, banketa i sličnih objekata na poljoprivrednim i šumskim zemljištima,
- podizanje zasada voćaka, grmlja i zasada trava,
- uređenje bujičnih tokova izgradnjom pregrada, kanala, kineta, obaloutvrda, drenaža i sl.,
- preuređenje, odnosno uklanjanje vodenica, brana, stupa kanala za dovođenje i odvođenje vode,
- čišćenje korita bujičnog toka u svrhu pravilnog proticanja vode.

ZEMLJOTRESI

Prostor zapadne Bosne ugrožavaju dva žarišta koja se najvećim dijelom prostiru duž Kninskog rasjeda, duž koga se mogu izdvojiti dvije trusne zone:

- Prva oblast zahvata prostor zapadno od Drvara i oivičena je na potezu Bastasi - Trubar, Osredci -Martin Brod - Veliko Očijevo, a zatim produžava u R Hrvatsku.
- Druga oblast nalazi se neposredno u okolini Bihaća na površini 116 km², a oivčena je naseljima Golubić - Žegar - Klokot, sa maksimalnim intenzitetom od VII MCS.

PODRUČJA POSEBNE NAMJENE

Područja posebne namjene ili objekti i prostori od značaja za odbranu su objekti i prostori od posebnog značaja za FBiH. Prostori koji se koriste za vojne potrebe imaju utvrđene režime zaštite u skladu sa postojećim zakonskim aktima koji tretiraju ovu oblast. Na području Unsko sanskog kantona ove površine iznose ukupno 84 ha (Skladište "Grabež" i kasarna "Adil Bešić").

Od neperspektivnih lokacija predviđenih za predaju civilnim vlastima na teritoriji Kantona nalazi se RR Čvorište "Gomila" na području Grada Cazin. Na području Kantona nalaze se nezaposjednute lokacije od strane OS BiH, koje su bile u posjedu Oružanih snaga, ali nikad nisu bile korištene od strane OS. Na ovim površinama se može izvršiti prenamjena i planirati korištenje u druge svrhe.

Aerodrom "Željava" u Bihaću je takođe nezaposjednuta lokacija od strane OS BiH, ali je bio u njihovom posjedu. Ovo područje karakteristično po tome što se dio aerodroma nalazi na teritoriji Republike Hrvatske, a dio na teritorije Federacije Bosne i Hercegovine/Države Bosne i Hercegovine. Ovo područje površine **583,06 ha** je Prostornim planom FBiH 2008-2028 godine određeno kao područje od značaja za FBiH, jer se tretira kao područje međudržavnog usaglašavanja korištenja prostora.

POSEBNO ZAŠTIĆENI PROSTORI

Posebno zaštićeni prostori Unsko-sanskog kantona čine planirane fizičke strukture definisane ovim planom, ali i elementi definisani u Prostornom planu BiH 1980.-2000. godina te Prostornom planu FBiH 2008-2028. godine koji uslovljavaju da se prostorna organizacija ovih područja podređuje planiranim sadržajima koji se tretiraju kao objekti ili zahvati od značaja za FBiH, i time predstavljaju smjernicu za prostorni razvoj užeg područja (kantona i grad/općina). Ovi elementi inkorporirani u projekciju prostornog razvoja tretiraju planski period ovog Plana (20. godina), ali u velikoj mjeri i postplanski period. Razlog tome je potreba da se rezerviše prostor, bez obzira na period realizacije, imajući u vidu složenost realizacije ovih kategorija planiranja u planskom periodu ovog dokumenta. Analizirajući relevantne planske dokumente na koje je oslonjena projekcija prostornog razvoja iznešena u ovom planu (PPR BiH, PPF BiH 2008-2028.), u ovom poglavlju ćemo navesti posebno zaštićena područja definisana planovima višeg reda u smislu planirane izrade Prostornih planova posebnog obilježja od značaja za FBiH, čiji su elementi inkorporirani u Prostorni plan Unsko-sanskog Kantona za period od 20 godina, te osnovne planske elemente definisane ovim planom a to su:

- Područje Nacionalnog parka Una,
- Područje izuzetnih prirodnih vrijednosti planine Plješevice,
- Područje izuzetnih prirodnih vrijednosti planine Grmeč,
- Područje bivšeg vojnog aerodroma Željava, koje će biti predmet međudržavnog dogovora i usklađivanja.

2.14. ZAŠTITA I UNAPREĐENJE OKOLIŠA

SPREČAVANJE NEGATIVNIH UTICAJA NA OKOLIŠ

Sprečavanje negativnog uticaja na okoliš Kantona je, imajući u vidu stanje kvaliteta okoliša i porijeklo pritiska na okoliš, veoma kompleksan proces koji je prije svega skup i dugoročan, gdje se mora imati jasno postavljen cjelovit i dugoročan koncept nastojanja da se stanje okoliša unaprijedi. Podrazumijeva se, da je za postavljanje valjanog koncepta neophodno imati ispoštovane osnovne preduslov:

- da načelo održivog razvoja mora postati dominantna odrednica strategije razvoja Kantona,
- da se uspostavi optimalan sistem zaštite okoliša (entitet, kanton, općina) i
- da se uspostavi cjelovit sistem praćenja i ocjene stanja okoliša na području Kantona.

Ova tri osnovna preduslova, kao dio temeljnih načela, neophodnih za usvajanje koncepta za otpočinjanje sprečavanja negativnog uticaja na okoliš na području Unsko-sanskog Kantona, nije realno očekivati da će se u kratkom vremenu ispoštovati.

PODRUČJA I MJERE SANACIJE

PODRUČJA INTENZIVNE URBANIZACIJE

Uticaj urbanizacije na okoliš su višestruki, u svrhu smanjenja negativnih uticaja po okoliš koje ima urbanizacija potrebno je razviti strategije kako bi se ti efekti suzbili. Zagađenost je veća iz razloga što ne postoje ili su na niskoj razini tehnologije koje mogu smanjiti negativne uticaje (kao što su prečištači dimnih gasova, emisioni sistemi i pogoni za prečišćavanje otpadnih voda).

Zagađivanju zraka u urbanim područjima najviše doprinosi industrija koja koristi fosilna goriva u svom procesu, saobraćaj, grijanje i proizvodnja električne energije. Mnoga domaćinstva se griju sa ugljem lošeg kvaliteta i upravo je to jedan od najvećih problema kvaliteta zraka.

Zagađivanje je izraženo uslijed konstantnog saobraćaja i prouzrokuje respiratorne bolesti kod stanovništva.

PODRUČJA DEPONIJA

Kada je riječ o površinama planiranim za sanaciju, tu se podrazumjevaju sva neplanska odlagališta (deponije), kao i ostale lokacije na kojima je došlo do onečišćenja zemljišta ili je nastupila uzurpacija terena usljed nekih radova (izgradnja saobraćajnica i sl.). Takva praksa uzrokuje pojavu značajnog rizika po okoliš i zdravlje ljudi i treba što prije biti zaustavljena. Kroz instrument okolišne dozvole, uspostaviti će se sistem upravljanja otpadom i ovakva okolišno neprihvatljiva odlagališta će biti sanirana, a novonastalom otpadu će se omogućiti adekvatno odlaganje kao prvi i osnovni način zbrinjavanja otpada u uslovima nedostatka razvijenosti ostale infrastrukture za druge alternative zbrinjavanja otpada iz industrije. Poseban problem predstavljaju količine otpada iz industrije koje su neadekvatno odložene, a u međuvremenu nisu definirani novi vlasnici i njihov status u smislu odgovornosti (napuštena odlagališta).

2.15. ZAŠTITA I REVITALIZACIJA KULTURNO-HISTORIJSKOG I PRIRODNOG NASLIJEĐA

Odnos prema spomenicima kulture temeljno je regulisan jednim od najviših pravnih akata ove zemlje, Daytonskim sporazumom i pratećim zakonskim aktima na nivou BiH, a prije svega Zakonom o zaštiti dobara koja su Odlukom Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika proglašena nacionalnim spomenicima na prostorima Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 2/02 i 27/02).

Preuzeti su svi spomenici koje je svojom odlukom proglasila Komisija za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljeno prema Aneksu 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, a evidentirani su kao Spomenici sa Liste nacionalnih spomenika.

Opredjeljenje ovog Plana je da se u projekciju zaštite i korištenja ovih spomenika uključe proglašeni nacionalni spomenici i spomenici sa privremene liste.

Odlukom o privremenoj listi Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika broj: 01-94/02 od 03.09.2002. godine, i spomenici sa privremene liste se smatraju nacionalnim spomenicima do donošenja definitivne odluke.

Na ovakav način predmet interesa projekcije ovog Plana su svi proglašeni spomenici kao i oni sa privremene liste u slučaju da budu proglašeni spomenicima u narednom planskom periodu.

Status ovih spomenika utvrđen je Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta Federacije BiH.

Tabelarni popis svih dobara kulturno-historijskog naslijeđa sa liste nacionalnih spomenika i privremena liste nacionalnih spomenika je dat u poglavlju Posebno vrijedna područja kulturno-historijskog naslijeđa.

ZAŠTITA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA

Opće principe zaštite, kategoriju i klasifikaciju spomenika, zone zaštite kao i nivo usaglašenosti i dokumentiranje spomenika uradila je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika. Konkretno elemente intervencije na spomenicima i uslove njihovog korištenja, a za područje od posebnog interesa za Federaciju BiH, utvrdit će Federalno ministarstvo prostornog uređenja kroz izdate uslove, a na osnovu planskih akata nižeg reda koji će se izrađivati i usvajati na Federalnom nivou.

Ovim dokumentom registrirana su dobara kulturno-historijskog naslijeđa za koje je potrebno hitno provoditi mjere zaštite da bi se spriječilo njihovo uništenje:

I. UGROŽENI SPOMENICI SA LISTE KOMISIJE ZA OČUVANJE SPOMENIKA BIH NA PODRUČJU UNSKO-SANSKOG KANTONA

- Stari grad Todorovo (Novigrad) i džamija u Todorovu, Historijsko područje, općina Velika Kladuša
- Utvrda Vrnograč u Vrnograču, graditeljska cjelina, općina Velika Kladuša
- Stari grad Kamengrad, historijsko područje, općina Sanski Most
- Prahistorijska gradina, stari grad Sokolac u selu Sokolcu, historijska cjelina, Grad Bihać
- Stari Grad Bužim, Bužim, graditeljska cjelina, općina Bužim

II. OSTALI UGROŽENI SPOMENICI NA PODRUČJU UNSKO–SANSKOG KANTONA

- Stari grad Jezerski u Jezerskom, graditeljska cjelina, općina Bosanska krupa
- Stari grad Bijela Stijena, graditeljska cjelina, Grad Cazin
- Stari grad Kamičak, historijsko područje, Općina Ključ
- Arheološko područje Ripač u selu Ripač kod Bihaća

ZAŠTITA PRIRODNOG NASLIJEĐA

Osnovni dokument kojim je bazno određen koncept, principi i načela za uspostavljanje efikasne zaštite prirodnog naslijeđa je Zakon o zaštiti prirode („Službene novine FBiH“, broj: 66/13), koji daje bazne postavke u vezi sa prirodnim naslijeđem koje je planskom dokumentacijom potrebno zaštititi. Poseban doprinos za uspostavu efikasne zaštite je Prostorni plan za zaštićeno područje, kojim su definirani namjena i bilans površina, ograničenja i uslovi korištenja prostora, potencijalni konflikti u prostoru i osnovna koncepcija razvoja područja.

Primarna zaštita biološkog diverziteta je, u odnosu na prethodni, dosta kompleksnija s obzirom da je riječ o živoj komponenti čija opstojnost ovisi o mnogo faktora. Na prvoj razini, zaštita biodiverziteta bi trebala biti na razini flore odnosno vegetacije i faune u zaštićenom području. Jedan od primarnih metoda zaštite vegetacije jeste princip konzervacije prirode, koji se može sprovesti na dva načina:

- Pristup konzervaciji u in situ uslovima,
- Konzervacijski pristup baziran na ekosistemima.

Ostale mjere koje nadopunjavaju navedeni pristup podrazumijevaju upravljanje zemljištem na način koji neće dovesti do poremećaja ekoloških procesa kao i širok spektar pravnih i ekonomskih inicijativa koje podstiču zaštitu staništa izvan zaštićenog područja.

Druga konceptualna razina organizacije zaštite unutar zaštićenih područja bi se mogla identificirati kao kompleksno-zonalna. Ovaj koncept podrazumijeva organizaciju koncepta zaštite prirodnih vrijednosti prema pojedinim zonama unutar zaštićenog područja. Ovim konceptom, primarna zaštita prirodnih vrijednosti obavlja se u skladu sa preporukama baznog elaborata za valorizaciju prirodnih vrijednosti zaštićenih područja prema pojedinim zonama koje su inkorporirane u pomenuti Zakon o proglašenju zaštićenog područja. Prema tim odredbama, koncept zaštite je baziran na razini dva seta aktivnosti:

- mjere zaštite,
- intervencije u zaštićenom području.

U okviru navedenih mjera zaštite inkorporiran je već opisani konzervacijski pristup zaštiti prirodnih vrijednosti, ali se on provodi kompleksnim pristupom organizaciji zaštite prirodnih vrijednosti unutar prostornih granica obuhvata pojedinih zona. S tim u vezi, koncept zaštite je organiziran kao set integralnih mjera kojima se definiraju zabranjene aktivnosti po pojedinim zonama.

2.16. MINE I PODRUČJA POD MINAMA

Prema procjenama, sumnjive i minama kontaminirane površine Unsko–sanskog kantona, zauzimaju cca 165.000.000 m²¹³. Najveća koncentracija je u područjima u kojima su se vodile borbe u proteklom ratu, tj., na području linija borbenih dejstava i uz granicu sa Republikom Srpskom.

Prema recentnijim podacima, kontaminirane površine su se smanjile za 4,98 km² od 2005. do 2011. godine, a ukupna deminirana površina u petnaestgodišnjem periodu (1996-2011.) bi bila P = 9,68 km² ili samo 0,64 km² godišnje.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je proces deminiranja spor i jako skup posao, te sve procjene ukazuju da će proces deminiranja trajati dugi niz godina, u zavisnosti prvenstveno od materijalnih i finansijskih mogućnosti. Iz prethodno navedenih razloga potrebno je definisati prioritete površine za deminiranje kroz etapni plan deminiranja prostora. Prioritetne površine deminiranja, a u skladu sa namjenom površina, Unsko-sanskog kantona su:

- građevinska zemljišta u sklopu urbanih područja ili izvan njih namjenjena stanovanju,
- građevinska zemljišta namjenjena za razvoj privrednih zona,
- područja od posebnog značaja za Federaciju BiH i Unsko-sanski kanton,
- područja značajna za razvoj poljoprivredne proizvodnje,
- područja od značaja za druge planirane namjene.

¹³ Kantonalna uprava civilne zaštite Unsko – sanskog kantona: Procjena ugroženosti Unsko-sanskog kantona od prirodnih i drugih nesreća, Bihać – januar 2005. godina

2.17. UGROŽENOST PODRUČJA

PROCJENA UGROŽENOSTI PODRUČJA KANTONA OD RATNIH DJEJSTAVA, ELEMENTARNIH NEPOGODA I TEHNIČKIH KATASTROFA DO KRAJA PLANSKOG PERIODA

S obzirom na političko-bezbjedonosnu situaciju u regionu i prisustvo međunarodnog faktora ne očekuju se nikakva ratna djestva, pa po tom osnovu ni ugroženost područja Kantona.

Na području Kantona potrebno je da svi gradski/općinski centri imaju izgrađena skloništa za prihvat stanovništva.

Ključne opasnosti za područje Kantona proizlaze iz podložnosti jakim zemljotresima, poplavama, visokim snježnim nanosima, posebno u planinskim dijelovima, povremenim sušama, kao i tučom (gradom) i ledom, u ljetnim mjesecima većim šumskim požarima. Tokom jeseni i zime dolazi do velikih hladnoća i snažnih vjetrova koji prouzrokuju velike materijalne štete na infrastrukturi. Na području Kantona u svim gradovima/općinama mogu nastati tehničko-tehnološke i druge nesreće koje mogu ugroziti život i zdravlje ljudi i izazvati materijalne štete.

2.18. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA

Pri izradi projekcije prostornog uređenja i planiranju namjena prostora Unsko-sanskog kantona poštovalo se načelo racionalnog korištenja prostora, koje je temeljno načelo planiranja i usklađivanja prostornog razvoja. Racionalnim korištenjem prostora postiže se učinkovitija funkcionalna organizacija i štednja resursa. Dakle, od ukupno 4.239,25 km² (423.925 ha) zemljišta, do kraja planskog perioda predviđa se korištenje 177.331 ha ili 41,83% kao poljoprivredno zemljište, 232.250 ha ili 54,79% kao šumsko zemljište i 14.343 ha ili 3,44% za sve ostale namjene. Od ostalih namjena površina najviše zauzima građevinsko zemljište (stanovanje i privreda) ukupno 10.598ha ili 2,50%, dok su ostale površine zastupljene u manjem procentu degradirane površine i eksploataciona područja 1.391 ha ili 0,33%, te vodne površine sa 2.353 ili 0,56%.

Uz osnovnu tabelu bilansa data je i tabela sa namjenama koje se preklapaju sa osnovnim namjenama korištenja prostora, te predstavljaju površine ograničenja koje se preklapaju sa osnovnom namjenom, prema tome nisu mogle biti iskazane u sklopu ukupnog bilansa, a to se odnosi na površine minskih polja i sumnjivih površina, plavnih područja, uslovno stabilnih i nestabilnih terena, prostora rezervisanog za istraživanja, zona i područja zaštite itd.

Potrebno je napomenuti da u ukupnoj strukturi zemljišta na području Unsko-sanskog kantona značajne površine zauzimaju sumnjive površine i površine pod minama i minsko-eksplozivnim sredstvima čak 16.645 ha, odnosno 3,93% ukupne površine Kantona. Površine uslovno stabilnog i nestabilnog terena učestvuju sa 2,63% od ukupne površine Kantona. U planskom periodu predviđeno je da površine pod planiranim hidroakumulacijama obuhvataju 0,03% ukupne površine Unsko-sanskog kantona.

Posebno važan aspekt korištenja prostora u planskom periodu predstavljaju površine zaštićenog prirodnog i kulturno historijskog naslijeđa kao dijela identiteta i važnog resursa Unsko-sanskog kantona. Ovim planom predviđeno je ukupno 140.085 ha ili 33,04% ukupne površine Unsko-sanskog kantona kao područje sa određenim nivoom zaštite prostora, prevashodno su to površine zaštićenog prirodnog naslijeđa.

BILANS PLANIRANIH POVRŠINA SA PROSTORNIM POKAZATELJIMA UNSKO-SANSKOG KANTONA

Detaljna preraspodjela i zastupljenost površina prema osnovnoj namjeni i načinu korištenja u planskom periodu dat je u tabelarnom pregledu u nastavku.

10. TABELA – BILANS POVRŠINA PREMA NAMJENI ZA PODRUČJE UNSKO-SANSKOG KANTONA

R.br	Namjena	Površina (ha)	Procenat (%)	
1	Poljoprivredno zemljište	177.331,42	41,83	
2	Šumsko zemljište	232.250,53	54,79	
3	Građevinsko zemljište	10.598,77	2,50	
	Građevinsko zemljište: pretežna namjena stanovanje			
	unutar urbanih područja (planirano)	5.328,79 ha	9.241,13	2,18
	izvan urbanih područja (planirano)	3.912,34 ha		
	Građevinsko zemljište: poslovno-proizvodne zone (postojeće)	321,65		0,08
	Građevinsko zemljište: poslovno-proizvodne zone (planirano)	1035,99		0,24
4	Vode i vodne površine	2.353,60	0,56	
	Vodotoci	2313,26	0,55	
	Jezera	40,00	0,01	
5	Ostala zemljišta	1.391,82	0,33	
	Eksploatacione površine	1.249,07	0,29	
	Deponije otpada	142,75	0,03	
	Σ	423.925,80	100,00	

U bilansu površina nisu iskazane površine koje imaju potencijal ili ograničenje, jer se preklapaju sa osnovnim namjenama, one se daju u zasebnoj tabeli u nastavku.

11. TABELA - POVRŠINE OGRANIČENJA KOJE SE PREKLAPAJU SA OSNOVNOM NAMJENOM

Površine ograničenja	Površina (ha)	Učešće (%)
Minirane i sumnjive površine	16.645,22	3,93
Uslovno stabilan teren	10.900,77	2,57
Nestabilan teren	2.127,20	0,50
Poplavna područja	5.828,81	1,37
Područja za razvoj sporta, rekreacije i turizma	2.219,67	0,52
Hidroakumulacije (planirano)	139,750	0,03
Sanitarna zaštita izvorišta	173.435,10	40,91
Zaštićena prirodna područja od značaja za FBiH	106.477,63	25,11
Zaštićena prirodna područja od značaja za USK	33.607,85	7,92
Područje usaglašavanja prostora - Vojni aerodrom Željave	583,06	0,14
Objekti specijalne namjene	53,41	0,01
Prostor rezervisan za istražne radnje (vjetro i hidro potencijal)	3.400,10	0,80

-Ukupna površina Plana (km²).....**4.239,25 km²**
 -Ukupna površina Plana (ha).....**423.925,80 ha**
 -Ukupan broj stanovnika (projekcija).....**284.712**
 -Bruto gustina naseljenosti (broj stanovnika/km²).....**67 st/km²**
 -Bruto gustina naseljenosti (broj stanovnika/ha).....**0,67 st/ha**
 -Neto gustina naseljenosti (broj stanovnika/ha građevinskog zemljišta).....**26,86 st/ha**
 -Stepen urbanizacije (broj stanovnika naselja gradskog kar./broj stanovnika).....**0,42**
 -Koeficijent urbaniteta (ha građevinskog zemljišta/broj stanovnika)..... **0,0372**